

آغاسليم

بابا فريد

جان دوها

آنج شكر

بابا فرید گنج شکر جا دوا

(سنڌي ترجمو)

مترجم
آغا سليم

انسٽيٽوٽ آف سنڌالاجي
يونيورسٽي آف سنڌ
ڄامشورو
1990ع

انسٽيٽيوٽ آف سنڌالاجيءَ جي اشاعتي سلسلي جو ڪتاب نمبر 51

پهريون ايڊيشن، ڊسمبر 1990ع
ڪاپي رائٽ ©: انسٽيٽيوٽ آف سنڌالاجي
سڀ حق محفوظ

عبدالقادر جوڻيجي، ڊئريڪٽر، انسٽيٽيوٽ آف سنڌالاجي،
يونيورسٽي آف سنڌ، نيو ڪئمپس، ڄامشوري، ضلعي دادو سنڌ مان
چپائي پڌرو ڪيو.

ولي رام ولپ، ايڊيٽر، انسٽيٽيوٽ آف سنڌالاجي جي نگراني هيٺ
لفاري اين لفاري ڪارپوريشن، ڪلهوڙا ڪالوني، حيدرآباد سنڌ، ڪمپوز ڪيو
۽ الائيڊ پرنٽنگ ڪارپوريشن حيدرآباد سنڌ ۾ ڇپيو.

مُل 00.00 رپيا

ISBN 969-405-033-2

BABA FARID GUNJ-SHAKAR JA DOHA

(A translation of Dohas of Baba Farid Gunj-Shakar from
Punjabi into Sindhi)

By: Agha Saleem

Composed by Laghari'n'Laḡhari Corporation, Kalhora
Colony, Hyderabad Sindh and

Printed by Allied Printing Corporation, Hyderabad Sindh

Supervised by Vali Ram Vallabh, Editor, Institute of
Sindhology, Jamshoro.

Published by Abdul Qadir Jumejo, Director, Institute of
Sindhology, University of Sindh, Jamshoro, District Dadu,
Sindh, Pakistan.

First Edition: December 1990

Price Per Copy: Rs. 00.00

ترتيب

صفحو

5	ڊئريڪٽر سنڌالاجي	1- پبلشر پاران
6	آغاسليم	2- مهاڳ
9	چا گرنت ۾ شامل ڪلام بابا فريد جو آهي؟	
10	بابا فريد ۽ گرو گرنت صاحب	
11	گرنت جي ترتيب ۽ تاليف	
13	گرنت جي ٻولي	
15	بابا فريد جي ڪلام ۾ سنڌيءَ جون ڪي نحوي مڪجهڙايون	
15	- حرف جر جون نشانين	
16	- حاضر واحد جي نشاني	
16	- فعل مادي يا ذاتوءَ مان مصدر جوڙڻ	
17	- مصدر مان امر جوڙڻ	
17	- اسمِ حاله	
18	- زمان ماضي مطلق جا مثال	
18	- صفت تفضيل	
18	- ضمير استفهام	
19	صوفيا ڪرام ۽ عوامي ٻوليون	
22	پڳتي تحريڪ	
24	شاعريءَ جي صنف - دوهي جو پس منظر	
26	بابا فريد جي شاعريءَ جي سنڌي ادب ۾ اهميت	
29	گرنت ۾ شامل سنڌي دوها	
30	سرانگي گاڏو سنڌي دوها	
32	3- دوها 1-117	
151	4- دوها، (راڳ سوهي ۽ راڳ سوهي للت) 1-10	
163	5- دوها، (راڳ آسا) 1 کان 9	

پبلشر پاران

بابا فرید گنج شکر جا دوها، سنڌي ٻولي ۽ ادب ۾ نوان ڪونهن. ورهاڱي کان اڳ، سنه 1913ع ۾ پهريون ڀيرو اهي "شيخ فرید جا سلوک" جي عنوان سان گور سنگت، هیرآباد حیدرآباد پاران ڇپيا. پر هن وقت انهيءَ ڪتاب جو ملڻ ڏکيو آهي. انهن دوهن کي انسٽيٽيوٽ آف سنڌالاجي طرفان نئين رنگ ۽ روپ سان ڇاپائي پڙهندڙن اڳيان پيش ڪندي، مون کي فخر ۽ خوشي محسوس ٿي رهي آهي. هنن دوهن جي خوشي اها آهي ته محترم آغا سليم، جيڪو سنڌي ٻوليءَ جو وڏو ڪهاڻيڪار، ناول نويس ۽ شاعر آهي، انهن دوهن تي محنت ڪري، صاف به ڪيو آهي ته انهن جو سنڌي ترجمو به ڏنو آهي، جنهن ڪري پڙهندڙن کي دوهن جي معنيٰ ۽ مفهوم سمجهڻ ۾ ڏکيائي دريڙ ڪانه ايندي.

مهاڳ ۾ ان ڳالهه کي به صاف ڪيو ويو آهي ته اهي دوها بابا فرید گنج شکر جا آهن يا فرید ثانيءَ جا. بابا فرید جي شاعريءَ جي سنڌي ادب ۾ ڪهڙي اهميت آهي. انهيءَ تي به قلم کنيو ويو آهي. ٻيو ته نه رڳو دوهي تي روشني وجهندي، ان جي پس منظر کي اجاگر ڪيو ويو آهي، پر پڳتي تحريڪ ۽ ان سان لاڳاپيل ڀڳتن جي وائي، جيڪا پڻ دوهن جي صورت ۾ آهي، تنهن سان سنڌي ادب کي روشناس ڪرايو ويو آهي. ان ريت هن ڪتاب جي اهميت وڌي وڃي ٿي.

30 سيپٽمبر 1990ع

- ڊئريڪٽر
انسٽيٽيوٽ آف سنڌالاجي
ڄامشورو سنڌ.

مهاڳ

حضرت بابا فرید گنج شکر جو اصل نالو فریدالدین مسعود ھم. بابا ۽ گنج شکر ٻئي سندس لقب ھئا. خانداني لحاظ کان پاڻ فاروقي ھئا ۽ يارهين پيڙهيءَ ۾ سندن شجرو حضرت عمر فاروق رضه سان ملي ٿو.

بابا فرید جو پڙڏاڏو شيخ احمد، ڪابل ۾ غزنون جي حملي ۾ شهيد ٿيو. شيخ احمد جو پٽ شيخ شعیب پنهنجي پيءُ جي وفات کانپوءِ لاهور آيو ته رستي ۾ تصور شهر ۾ سندس ملاقات شهر جي قاضيءَ سان ٿي، جنهن نه رڳو دل و جان سان سندن آڌر ڀاءُ کيو پر حڪومت کي سفارش ڪري، ملتان جي ويجهو ڪوٽوال جي علائقي جي قضا جو عهدو به کين ڏياريو ۽ شيخ شعیب ڪوٽوال ۾ ئي رهائش اختيار ڪئي.

شيخ شعیب جو پٽ شيخ جمال الدين سليمان علم و فضل ۽ روحانيت ۾ ڪمال جي درجي کي پهتو. شيخ جمال الدين جي شادي ملتان جي مولانا وجهه الدين خجندي عباسيءَ جي نياڻي بي بي قمره خاتون سان ٿي جنهن مان کيس ٽي پٽ اعزاز الدين محمود، فریدالدین مسعود، نجیب الدین متوکل ۽ هڪ نياڻي بيبي هاجره ڄائي. بابا فرید جي پيدائش 569 هه ۾ ٿي. شروعاتي تعليم ڪوٽوال جي مدرسي ۾ پرايائون. يارهن سالن جي عمر ۾ قرآن مجيد حفظ ڪري، پنهنجي والده سان گڏ، حج لاءِ روانا ٿيا. حج تان واپسيءَ کان پوءِ ملتان جي مدرسي ۾ وڌيڪ تعليم پرايائون. ان مدرسي ۾ ئي سندن ملاقات حضرت قطب الدين بختيار ڪاڪيءَ سان ٿي، جنهن کيس وڌيڪ تعليم پرائڻ جي نصيحت ڪئي. پاڻ وڌيڪ تعليم پرائڻ لاءِ قنڌار ويا ۽ قنڌار ۾ سيد احمد بخاريءَ کان پنجن سالن تائين تعليم پرائيندا رهيا. قنڌار مان واپسيءَ کان پوءِ پاڻ مجاهدا ت ۽ سياحت ۾ مصروف ٿي ويا. چيو ويندو آهي ته صوفيءَ لاءِ سياحت نبي ڪريم جن جي هجرت جو اتباع آهي.

612 هه ۾ کين پنهنجي مرشد حضرت قطب الدين بختيار ڪاڪيءَ وٽان خلعت عطا ٿي. پنهنجي مرشد جي حڪم سان سن 621 هه ۾ محمد غنيم شاهه صديقي القرشي الملقانيءَ جي نياڻي بيبي نجيب النساء سان شادي ڪيائون ۽ بيبيءَ جي سانگي ڪوٽوال ڇڏي يارنهن سال هانسيءَ ۾ رهيا. اهو سارو عرصو پاڻ مجاهدا ت ۽ سياحت ڪندا رهيا. 60 رجب 633 هه سندن ڏاڏي مرشد خواجہ غريب نواز جو وصال ٿيو. 4 ربيع الاول 634 هه تي سندن مرشد حضرت قطب الدين بختيار ڪاڪيءَ جو وصال ٿيو. مرشد جي وصال جي خبر کين هانسيءَ ۾ پئي. پاڻ دهليءَ روانا ٿيا

جتي کين حضرت حميدالدين سهروردي² مرشد جو جامو، عصا ۽ چورمين نطرين ڏٺو. دهليءَ مان پاڻ هانسيءَ موٽي آيا. 634 هـ ۾ بيبي هزيره خاتون سان سندن شادي ٿي، جنهن کي تذڪره نويسن غلطيءَ وچان بلبن بادشاه جي ڌيءَ بہ لکيو آهي. اها سندن ٻي شادي هئي. 635 هـ ۾ رضيه سلطانه جي دور حڪومت ۾ سياسي حالتن جي ڪري، هانسيءَ کي ڇڏي پنهنجي اباڻي وطن ڪوٽوال روانا ٿيا. پر ڪوٽوال جي بدران اڄوڏن ۾ رهيا جتي پنهنجي هڪڙي مريد جي پيوه ام ڪلثوم سان نڪاح ڪيائين، اتي ئي پنهنجي ٻارن جي تعليم ۽ تربيت ڪيائون ۽ اسلام جي تبليغ ۽ رشد و هدايت جو سلسلو جاري ڪيائون. اڄوڏن ۾ ئي سندن آخري آرامگاه آهي.

بابا فرید جن گدڙي پوش ۽ خاڪ نشين درويش هئا پر وقت جا بادشاهه سندن چاٽڻ چمن کي سعادت سمجهندا هئا. عبادتن، رياضتن ۽ مجاهدات سان ولايت ۾ کين جيڪو رتبو مليو تنهن جو رڳو هڪڙو مثال هي آهي ته هڪ دفعي جذب جي ڪيفيت ۾ چيائون ته چاليهن سالن تائين جيڪو الله جل شانہ فرمايو سو مسعود بندي ڪيو. هاڻي ڪجهه سالن کان بندو مسعود جيڪو عرض ڪندو آهي سو الله پورو ڪندو آهي. سندن غنا جو حال هي هو جو هندوستان جو بادشاهه ناصرالدين محمود ملتان ۾ آيو ته پنهنجي سالار الغ خان کي جيڪو پوءِ غياث الدين بلبن جي نالي سان تخت تي ويٺو جاگير جو پروانو ڏيئي بابا صاحب ڏانهن موڪليو. بابا صاحب پروانو واپس ڪندي الغ خان کي چيو ته "پروانو واپس ڪئي وڃ. هن جا ضرورت مند اوهان وٽ ٻيا گهڻي آهن." بلبن جڏهن تخت تي ويٺو ته ڪنهن عرضدار بابا صاحب جن کي پنهنجي درخواست جي سفارش ڪرڻ لاءِ چيو. بابا صاحب بلبن کي لکيو ته، "جيڪڏهن هن ماڻهوءَ جو ڪم ڪندين ته ٿوري جو مستحق ٿيندين، باقي ڪرڻ وارو خدا آهي ۽ جيڪڏهن نه ڪندين ته معذور سمجهيو ويندين ڇاڪاڻ ته ڪم ۾ رتڊڪ وجهڻ وارو به خدا آهي."

بابا فرید جي لقب "گنج شکر" لاءِ جدا جدا تذڪرن ۾ جدا جدا روايتون ڏنل آهن. انهن مان هڪ روايت هيءَ آهي، ته پاڻ دهليءَ ۾ غزني دروازي جي هڪڙي حجر ۾ رهيل هئا ۽ مرشد جي ارشاد تي "طي" جو روزو رکيو هئائون. ٽن ڏينهن تائين افطاريءَ لاءِ وٽن ڪجهه ڪونه هو. رات جو زمين تي هڻا هنيائون ته ڪجهه پٿر کين هڻ آيا. پٿر چڪي ڏنائون ته اهي مٺا هئا. ٻئي ڏينهن مرشد سان ڳالهه ڪيائون. مرشد چيو:

"روح جڏهن نفس کي پنهنجي تبضي ۾ ڪندو آهي ته داسي مٿان ملي ويندي آهي. مبارڪ هجيئي جو تون گنج شکر آهين."

6 مئي 1280ع اڱاري جي ڏينهن سندن وصال ٿيو. سندن آخري آرام گاه

اڄوڏن ۾ آهي جنهن جو نالو اڪبر جي ڏينهن ۾ پاڪ پتن پيو.

بابا فرید 98 سال زندهه رهيو. هن پنهنجي زندگيءَ ۾ ڪيترائي خوني انقلاب ڏٺا. جنگيون، باهون، ماڻهن جو ڪوس، محلاتي سازشون، تخت ۽ تاج لاءِ چڪتان ۽

نتيجي طور ماڻهن جو رتوڇاڻ، تاتارن جو خوني سيلاب، 1193ع ۾ سلطان شهاب الدين غوريءَ، ڀرتوي راج کي شڪست ڏيئي هندوستان ۾ مسلمانن جي مستقل حڪومت جو پايو وڌو. ان وقت بابا صاحب جن جي عمر پنج سال هئي ۽ پاڻ ڪونال ۾ شروعاتي تعليم پرائڻ ۾ مصروف هئا.

سلطان شهاب الدين غوريءَ کان پوءِ هندوستان جي حڪومت ٻن حصن ۾ ورهائجي ويئي، جن کي اسين هند ۽ سنڌ جون حڪومتون چئي سگهون ٿا. هند جي حڪومت جي گاديءَ جو هنڌ پهرين لاهور ۽ پوءِ دهلي ٿيو، جتي قطب الدين ايبڪ حڪومت ٿي ڪئي. سنڌ جي حڪومت جي گاديءَ جو هنڌ اُچ هو، جتي ناصر الدين قباچ حڪومت ٿي ڪئي. ناصر الدين قباچ جڏهن تخت تي ويٺو تڏهن بابا صاحب جي عمر 18 سال هئي.

قباچ جي دور حڪومت ۾ اُچ علم جو مرڪز ٿيو. قباچ پاڻ عالِم ۽ علم پرور انسان هو. ”طبقات ناصري“ جو مصنف منهاج الدين السراج سندس درباري هو. نور الدين محمود عوفي بخارا مان اُچ ۾ آيو ۽ قباچ جي دربار ۾ فارسي شاعرن جو تذڪرو ”باب الابابا“ ۽ ٻيو ڪتاب ”جامع الحقايات“ لکيو. مولانا قطب الدين ڪاشانيءَ جيڪو وقت جو وڏو عالِم هو تنهن کي قباچ ملتان ۾ وڏو مدرسو تعمير ڪرائي ڏنو. علي حامد بن ابوبڪر الڪوفيءَ اروڙ جي هڪ پريشان حال عرب خاندان وٽان قاضي اسماعيل بن علي بن محمد طائيءَ کان عربيءَ ۾ لکيل قلمي نسخو ”منهاج المسالك“ هٿ ڪيو ۽ ”چچ نامي“ جي نالي سان فارسيءَ ۾ ترجمو ڪري قباچ کي پيش ڪيو. بابا فريد انهن علمي ادبي محفلن کي ڄمندو ۽ پوءِ التمش جي هٿان، قباچ جي شڪست کان پوءِ تباھ ٿيندي ڏٺو. ان وقت سندن عمر 41 سال هئي.

بابا فريد جي ڏينهن ۾ ئي انساني ڪوپرين جا منارا اڏيندڙ تاتارن هندوستان جو رخ ڪيو ۽ ملتان تي حملا ڪيا. تاتارن اسلامي، لکن جهڙوڪ بغداد، خراسان، ماورالنهر کي گهوڙن جي سنبڻ سان لتاڙيو ۽ اٽڪل هڪ ڪروڙ ايتاليه لک مسلمان شهيد ٿيا.

اهو تاريخي ۽ سياسي پس منظر آهي جنهن مان بابا فريد جي شاعري ٿئي. ان دور جي سياسي حالتن، جنگين ۽ انساني رتوڇاڻ جو نتيجو آهي جو بابا جي شاعريءَ تي موت، فنا ۽ زندگيءَ جي بي ثباتيءَ جو احساس گهاٽو ڀاڄو ڏيو ويٺو آهي. سندن شاعري پڙهندي لڳي ٿو ته بابا فريد بنيادي طرح موت ۽ فنا جي احساس جو شاعر آهي. بابا جي آڏو زندگيءَ ڪنوار آهي، جنهن کي موت جو گهوٽ پڙائي وئي ٿو وڃي. ڪنوار پنهنجي پيڙائي گهر مان وڃڻ نٿي چاهي پر نڪتيءَ جو ڏينهن مقرر آهي. هن جا پنهنجا دل گهريا هن کي سينگاري سنواري وداع ٿا ڪن. هاڻي هوءَ ڪنهن سان ڳر لڳي روئي. ڪٿي ڪٿي ته موت جو احساس شاعري ۾ پلٽجي اعليٰ ترين شاعريءَ جو روپ ٿو اختيار ڪري؛

اي فريد، مُنڌ مٽي، ٻن چن جو واءُ گهليو ۽ رن ڏڪڻ لڳا،

مون چارئي ڪنڊون ڳولهي ڏنيون، ڪنهن کي هتي رهڻو ناهي.

بابا فرید جن وڏا ولي الله هئا، ايڏا ئي وڏا شاعر هئا. سندن شاعريءَ جو اثر تلشي داس کان وٺي شاھ عبداللطيف ڀٽائيءَ تائين نظر اچي ٿو. ادبي لحاظ کان بابا فرید جي شاعري ان ڪري به اهم آهي جو ان مان ان دور جي لساني مطالعي جو مواد ملي ٿو ۽ وڏي ڳالهه ته بابا فرید سنڌي، سرائڪي ۽ پنجابي زبانن جو پهرين شاعر آهي.

ڇا گرنت ۾ شامل ڪلام بابا فرید جو آهي؟

ڪن محققن جو چوڻ آهي ته گرنت ۾ بابا فرید جي نالي سان شامل ٿيل ڪلام بابا فرید گنج شکر جو نه آهي پر سندن ٻارھين سجاده نشين شيخ ابراهيم ڪبريا جو آهي، جنهن کي فرید ثاني به سڏيندا هئا. گرونانڪ پاڪ پتن ۾ شيخ ابراهيم سان ملاقات ڪئي هئي. ٻنهي بزرگن هڪ ٻئي سان ڏوهيڙن ۾ ڳجهه جون ڳالهيون به ڪيون هيون. شيخ ابراهيم شاعر هو ۽ ”فرید“ تخلص سان شاعري ڪئي هئي. جڏهن گرونانڪ، شيخ فرید ثانيءَ سان ملاقات ڪئي تڏهن گرونانڪ، شيخ کان سندس ڪلام ورتو ۽ اهڙيءَ ريت شيخ ابراهيم جو ڪلام گرنت ۾ شامل ٿيو. جيئن ته شيخ ابراهيم جو تخلص فرید هو ان ڪري ماڻهن شيخ ابراهيم جي ڪلام کي بابا فرید جو ڪلام سمجهيو.

سڀ کان پهرين جنهن اها ڳالهه ڪئي سو مکائف آهي ۽ پوءِ ديسي اديبن ۽ محققن سندس ڳالهه کي ڳنڍ ٻڌي. پنجابيءَ جي محقق پروفيسر محمد آصف خان ان ڏس ۾ چنڊ چان ڪري ثابت ڪيو آهي ته بابا فرید نه رڳو عربي ۽ فارسي زبانن جو شاعر هو پر هندي ۽ پنجابي زبانن جو به شاعر هو ۽ گرنت ۾ فرید جي نالي سان شامل ڪيل ڪلام شيخ ابراهيم فرید ثانيءَ جو نه پر بابا فرید جو ئي آهي. ان لاءِ هن هيٺيان دليل ڏنا آهن:

- (1) قديم تذڪرن ۽ ٻين ڪتابن ۾ بابا فرید جي عربي، فارسي، هندي ۽ پنجابي شاعريءَ جا نمونا ملن ٿا پر ڪنهن به ڪتاب مان شيخ ابراهيم فرید ثاني جي ڪلام جو نمونو نٿو ملي، جنهن مان هن جي شاعر هجڻ جو ثبوت ملي.
- (2) حافظ محمود شيراني ۽ مولوي عبدالحق باب فرید جي ابتدائي اڏوهه ۾ چيل ڪلام جا نمونا ڏنا آهن.

- (3) امير خورد پنهنجي ڪتاب ”سیرالاوليا“ جيڪو هن شيخ ابراهيم فرید ثانيءَ کان ڏيڍ سو ورهيه اڳ لکيو تنهن ۾ هن بابا فرید جو هڪڙو پنجابي دوهو ڏنو آهي جيڪو فارسي اکرن ۾ لکيل هجڻ ڪري پوريءَ طرح پڙهڻ ۾ نٿو اچي اهو دوهو هيءُ آهي:

ڪنت نهوتبن ڪاروي، ناڪان هٿ منان،
بس ڪندلي مڌن گر، هورين له ڪها.

① هي دوهو سنڌي ٿي سگهي ٿو. پهرين سٽ جي پڙهڻي هيئن ٿي سگهي ٿي:
ڪنت نهوڙي گاروڙي، ناگان هٿ ۾ لاءِ

انھن ديلن مان ثابت آھي تہ بابا فرید عربي، فارسي، هندي، پنجابي ۽ سرائڪي جو شاعر هو ۽ گرنٽ ۾ شامل دوها بابا فرید جا ئي دوها آهن.

بابا فرید ۽ گرو گرنٽ صاحب

گرو نانڪ سڪن جو روحاني پيشوا آھي. سندس پيدائش عيسوي سن 1469ع ۾ ٿي. هر وڏي ماڻهو وانگر گرو نانڪ جي ڄم جي تاريخ ۽ هنڌ جي باري ۾ عالمن ۾ اختلاف آھي. ڪن سک عالمن جي خيال ۾ سندس ڄم ڪاتڪ شدي پورنامشي ۾ ۽ ڪن جي خيال ۾ بيساڪي جي ڏينهن ٿيو. اهڙي طرح سندس ڄم جي هنڌ جي باري ۾ ڪن جو خيال آھي تہ راڻي پوٽي جي تلوندي ۾ ٿيو جنهن کي اڄ ڪلھ ننڪانا صاحب سڏيو ٿو وڃي. ڪن جو چوڻ آھي تہ هو پنهنجي ناناڻن ۾ پيدا ٿيو ۽ ان ڪري ئي سندس نالو نانڪ رکيو ويو جنهن جي معنيٰ آھي نانڪي يعني ناناڻن ۾ پيدا ٿيل. گرو نانڪ جي زندگي جو وڏو حصو سفر ۾ گذريو. سندن سفر کي ”اداسي“ سڏيو ويندو آھي. سڪن جي ڪتابن ۾ سندس سفرن کي چئن پنجن ”اداسين“ ۾ ورهايو ويو آھي. انهن اداسين ۾ پاڻ هنگلاج، مڪي ۽ مديني ويا. مڪي ۾ پاڻ هڪ سال رهيا.

گرونانڪ ننڍپڻ ۾ فارسيءَ جي تعليم هڪڙي مسلمان عالم مير سيد حسن کان حاصل ڪئي ۽ پوءِ قرآن مجيد ۽ ٻين اسلامي ڪتابن جو مطالعو بہ ڪيائون. پاڻ پڪا توحيد پرست هئا. سندن وفات 40-1539ع ڌاري درياھ راويءَ جي ڪناري ڪرتاپور ۾ ٿي. اهو ڳوٺ گرونانڪ آخري عمر ۾ پاڻ ٻڌايو هو. گرونانڪ کان پوءِ هيٺيان گرو هڪ ٻئي پٺيان گاديءَ تي ويٺا:

- (1) گرو اڱند جي
- (2) گرو امرداس جي
- (3) گرو رامداس جي
- (4) گرو ارڄن جي
- (5) گرو هرگرمند جي
- (6) گرو هر راءِ جي
- (7) گرو هر ڪرشن جي
- (8) گرو تيغ بهادر جي
- (9) گرو گوبند سنگھ جي

گرونانڪ سميت ڪل ڏھ گرو ٿيا آهن.

ڏهين گرو گوبند کانپوءِ گوريائشيءَ جو سلسلو ختم ٿي ويو ۽ سڪن جي مقدس ڪتاب گرنٽ کي گرو ڪري مڃيو ويو ۽ گرنٽ گرو گرنٽ صاحب سڏجڻ لڳو. ان موقعي تي سڪن ۾ بہ فرقا پيدا ٿيا، جن گرنٽ کي گرو مڃڻ کان انڪار ڪيو. هنن

جي خيال ۾ انسان نموني جو محتاج آهي ۽ ڪو به ڪتاب انسان لاءِ نمونو ٿي نٿو سگهي. انسان کي سٺين واٽ ڏيکارڻ لاءِ انسان ئي نمونو ٿي سگهي ٿو. ان ڪري هو ڪرو ڪرند کان پوءِ به ڪرڻ جا ڦاٽل آهن ۽ هنن جا پنهنجا پنهنجا ڪرو آهن. انهن مان هڪڙي فرقي جو نالو "عام ڌاري" ۽ ٻئي جو "نرنگاري" آهي.

گرنٽ جي ترتيب ۽ تاليف

گرنٽ کي پنجين ڪرو تائين "پوٽي صاحب" سڏيو ويندو هو. نائين ڪرو تائين "گرنٽ صاحب" ۽ ڏهين ڪرو ڪرند جي دور ۾ ان کي "ڪرو گرنٽ" سڏيو ويو. گرنٽ سارو نظم ۾ آهي ۽ ايڪويهين راڳن ۾ ورهايل آهي. هن ۾ ڇهين، ستين ۽ اٺين ڪرو کانسواءِ سڀني ڪرن جو ڪلام شامل آهي. ڏهين ڪرو جو رڳو هڪ اشلوڪ شامل آهي. ڪرو نانڪ جيڪو ڪلام چيو ان کي ٻئي ڪرو اڳند جي "پوٽي" ۾ سهيڙيو. ٽئين ڪرو امرداس جي ڪلام کي رامداس جي سهيڙيو. پر گرنٽ جي ترتيب ۽ تاليف جو اصل سبب گديءَ لاءِ ڪرو صاحبين جو خانداني اختلاف آهي جنهن جي شروعات ڪرو رامداس کان ٿي.

اصل ۾ ڪرو رامداس گديءَ جو حقدار نه هو. سندس زال بيبي پانتيءَ کيس ڪروءَ واري گدي ڏياري. بيبي پانتي ٽئين ڪروءَ جي ڌيءَ هئي. ڪرو امرداس پنهنجي ڌيءَ جي محبت کان متاثر ٿي ڪروءَ واري گادي پنهنجي نائي رامداس کي ڏني. ڪرو امرداس پنهنجي پوٽي سنس رام کي ڪرو صاحبين جي ڪلام سهيڙڻ جو ڪم سونپيو هو. سنس رام ڪرو نانڪ، ڪرو اڳند جي ۽ پنهنجي ڏاڏي امرداس جي ڪلام کي پن جلدن ۾ سهيڙيو. گرنٽ ۾ سڪ ڪرو صاحبين کان سواءِ ڀڳت بابيءَ جي عنوان هيٺ پندرهن ڀڳتن جو ڪلام پڻ ڏنل آهي جن مان ٻه ڀڳت مسلمان آهن. هڪ بابا فرید گنج شکر ۽ ٻيو ڀيڪڻ. انهن کانسواءِ ڪن پٽن جو ڪلام به ڏنل آهي.

بيبي پانتيءَ جي مڙس ڪرو رامداس پنهنجي وڏي پٽ پرٿي چند جي بدران پنهنجي ننڍي پٽ ارڄڻ کي گدي ڏني جنهن جي ڪري ڪرو پرٿي چند پنهنجي ننڍي ڀاءُ ڪرو ارڄڻ جو دشمن ٿي پيو ۽ سندس مخالفت شروع ڪري ڏنائين. هن به نانڪ تخلص اختيار ڪيو ۽ ڪرو صاحبين جي نموني ٻاڏيون چون لڳو. سندس ٻوڙڳن جو ٿولو سندس ڪلام ڳائيندو وڻندو هو ۽ سڪن لاءِ اهو سمجهڻ ڏکيو ٿي پيو ته ڪهڙو ڪلام ڪرن جو آهي ۽ ڪهڙو ڪلام پرٿي چند ۽ سندس پٽ سوڍيءَ جو. ان مونجهاري کي ختم ڪرڻ لاءِ ڪرو ارڄڻ ڪرو صاحبين جي ڪلام کي ترتيب ڏيئي ڪتابي صورت ۾ آڻڻ جو ارادو ڪيو. هن گوشتدوال جي بابا موهن کان سنس رام جون مرتب ڪيل ٻئي پوٽيون جن کي "گوشتدوال کي سينچيان" چيو ويندو هو، حاصل ڪيون. تنهن کانپوءِ هن پريان پريان کان سڪ درويشن کي سڏايو ۽ هنن جي واٽان ڪرو صاحبين جو ڪلام ٻڌي، ڀيٽ ڪري گرنٽ مرتب ڪيو. گرنٽ ۾ هن ڀڳتن ۽ ڀاڻن جي ڪلام کي به شامل ڪيو. هاڻي سوال ٿو پيدا ٿئي ته بابا فرید جو ڪلام ڪرو

ارجن گرنه ۾ شامل ڪيو يا هن کان گهڻو اڳ گرو نانڪ بابا فرید جو ڪلام شیخ ابراهیم کان حاصل ڪري پوئي ۾ شامل ڪري ڇڏيو هو. سک عالمن جو چوڻ آهي ته گرو نانڪ جيڪي سفر ڪيا هئا، انهن ۾ هن صوفين ۽ درويشن جو ڪلام گڏ ڪري پوئي ۾ شامل ڪيو هو. ①

بابا فرید جو هڪڙو سلوڪ گرنه ۾ هن ريت آهي:

سوهري ڍوئي نه لهي، پيئي ناهي ٿانءُ،

پر واتين نه پچئي، ٿڌن سهاڳڻ نانءُ.

گرو نانڪ بابا جي دوهي جو جواب لکيو جيڪو گرنه ۾ شامل آهي:

سوهري، پيئي، ڪنت ڪي، ڪنت اکر اٿاه،

نانڪ سو سهاڳڻي، جو ڀاري بي پرواه.

ان مان ثابت ٿو ٿئي ته گرو نانڪ ئي بابا فرید جو ڪلام ڪٺو ڪيو هو ۽ ان ڪري ئي هن بابا فرید جي دوهي جو جوابي دوهو لکيو. ②

هاڻي ڏسبو آهي ته بابا فرید جي ڪلام جي ٻولي پنهنجي اچار جي لحاظ کان اصل حالت ۾ آهي يا گرنه تائين پهچندي پهچندي ان ۾ ڪا ڦير گهير به آئي آهي.

بابا فرید جن 1188ع ۾ پيدا ٿيا ۽ 1280ع ۾ فوت ٿيا. گرو نانڪ جن 1469ع

۾ پيدا ٿيا ۽ 1539-40ع ۾ وفات ڪيائون. بابا فرید جي وفات ۽ گرو نانڪ جي ڄم

جو وچ وارو عرصو 189 سال آهي. جيڪڏهن گرو نانڪ 25 سالن جي عمر ۾ به

شاعري شروع ڪئي هوندي ته به بابا فرید جي وفات ۽ گرو نانڪ جي جواني جي وچ

۾ 214 سالن جو فاصلو آهي. ان عرصي ۾ بابا فرید جي ڪلام ۾ ڳائڻن ۽ درويشن

يقين سان ڦير گهير آندي هوندي. سک عالمن کي به ان ڳالهه جو احساس آهي ته

وقت سان گڏ بابا جي ڪلام ۾ ضرور ڦير گهير آئي هوندي. ان ڪري ئي سڪن ۾

روايت مشهور آهي ته جڏهن گرو ارجن پڳتن جي ڪلام کي گرنه ۾ شامل ڪيو

تڏهن هن سوين سال اڳ فوت ٿي ويل درويشن جي روحن کي عالم برزخ مان

سڏائي انهن جي واتان سندن ڪلام ٻڌو ته جيئن ڪنهن به غلطي جو امڪان نه رهي. ③

ڪن سک عالمن جو خيال آهي ته گرنه ۾ شامل پڳت ٻائي گرو ارجن پاڻ چئي آهي. ④

ڪي ائين به چوڻ ٿا ته گرو ارجن پڳت وائي ۾ پنهنجن خيالن مطابق ڦير گهير

ڪئي آهي. ⑤ گياني گيان جيءَ ان ڳالهه کي تسليم ڪيو آهي.

مٿين حوالن مان هڪ ڳالهه جي پڪ ٿي ٿئي ته گرو ارجن تائين پهچندي پهچندي

بابا فرید جي ڪلام ۾ ڦير گهير آئي آهي.

① رسالو ”پنجابي ساهت“، جنوري 1947ع

② آکيا بابا فرید،

③ گردواري درشن، 134، گور پرنٽاب سورج گرنٽ راس.

④ گور مت نرنئي ساگر اور پڳت باني.

⑤ رسالو ”سنت سپاهي“، اپريل 1953ع

گرنٽ جي ٻولي

گرنٽ جي ٻوليءَ کي عام طرح "سنت پاشا" سڏيو ويندو آهي، جنهن ۾ پنجابيءَ سان گڏ هنديءَ جا لفظ به آهن يا وري هنديءَ جي لفظن کي پنجابي اچار ۾ ڦيرايو ويو آهي. لپساني لحاظ کان گرو نانڪ جو ڪلام ان سلسلي جي ڪڙي آهي جيڪو نامديو ۽ ڪبير کان شروع ٿئي ٿو يعني فارسي ۽ عربي لفظن جو استعمال ۽ دهليءَ مان ڦٽندڙ ٻوليءَ جو اثر. گرو نانڪ جو گهڻو تنو ڪلام سندس مادري ٻولي يعني پنجابيءَ ۾ آهي. ڪجهه ڪلام ان دور جي شاعريءَ جي روايتي ٻوليءَ برج پاشا ۾ به آهي. ڪٿي ڪٿي دهليءَ جي ٻوليءَ جو اثر به آهي ۽ دا، دي، ديءَ سان گڏو گڏ ڪا، ڪي ڪي به ملن ٿا. جيڪي ڪڙي ٻوليءَ جا اکر آهن. جي پنجابيءَ جو "لک" آهي ته ڪڙي ٻوليءَ جو "لاک" به آهي. ساڳيءَ طرح "پڇي" سان گڏ "پاڇي" ۽ "اڀر" سان گڏ "اوڀر" به آهي.

آوت ڪو جاتا ڪهين، جوت ڪو آيا، پرڪي ڪو اڀني ڪهين، اڀنو نهين پايا،
ميٺي ڪو ڪڙوا ڪهين، ڪڙوي ڪو ميٺا، راني ڪو ننڍا ڪهين، ايسا ڪل مانهين ڏيٺا.
گرو نانڪ جي پيٽ ۾ بابا فرید جي ٻولي سرائڪي هئي. سندن گهر ۾ به سرائڪي ڳالهائي ويندي هئي. حضرت علاؤدين چشتي دولت آباديءَ جي احوال ۾ آيل آهي ته هڪ دفعي حضرت برهان الدين غريب (وفات 1337ع) دولت آباد ۾ قيام جي دوران بابا فرید جي نياڻي بيبي عائشہ جي خدمت ۾ حاضر ٿيو. اتي بيبي صاحبہ جي عابڌہ ۽ زاهده نياڻي به موجود هئي. حضرت برهان الدين بيبي عائشہ جي نياڻيءَ کي ڏسي مشڪيو ته بيبي عائشہ سرائڪيءَ ۾ کيس چيو:

اي برهان الدين، ساڏي ڏي ڪون ڪيا هسندا اين.

مسعود حسن شهاب لکيو آهي ته حضرت بهاولدين زڪريا هر سال بابا جن ڏانهن گجرون موڪليندا هئا ۽ بابا پاڪ پتن مان پير موڪليندا هئا. هڪ سال مخدوم صاحب بابا جن ڏانهن گجرون نه موڪليون ته بابا به کين پير نه موڪليا. مخدوم صاحب جن شڪايت ڪئي ته بابا جن هيٺيون دوهو کين چواڻي موڪليو:

هٿڙون وٽون هٿڙي، پيران وٽون پير،

تسان نه مٿيان گجران، اسان نه مٿي پير.

بابا صاحب جيڪو وظيفو وضع ڪيو هو سو به سرائڪي ۾ هو ۽ جنهن جا جدا

جدا اکر جدا جدا ڪتابن ۾ ڏنل آهن.

(1) اوهان تون، اهين تون، ايهان تون، مون مون اوهان تون

اوهي ايهي ايهي ①

(2) ايهو تون، اوهو تون، ايهي تون ②

(3) اُهو تون، اِهو تون، اِيهين پي تون ③

① شمالي بهار ڪا پنڌروين صديءَ ۾ا ايڪ شطاري.

② روضہ سلطانه، اردو نثر ڪا ارتقا

③ جواهر خمسہ.

(4) ايه نه تن، اهو نه تن، اهو نه تن، ايهي پي نه تن. ①

گرنه ۾ ڏنل بابا جي دوهن جو اچار ٿوري ڦير گهير سان سنڌي آهي جنهن تي مقامي رنگ (سرائڪي) چڙهيل آهي مثال:

سرور پنڇي هيڙو ٿاهيوال پچاس،

تن پهرين گڏ ٿيا، سڄي تيري آس.

ٿن ٽپي تنور جي، ٻالن هڏ ٻرن،

پيرين ٿڪان، سر چلان، جي مون پيرين ملن.

پهرين پهرين ڦلڙا، ڦل به پچان رات،

جو جاڳن لهن سي سائين ڪنهن ڏات.

انهن مثالن مان ظاهر ٿئي ٿو ته بابا جي ٻولي سرائڪي هئي جيڪا سنڌي جي تمام گهڻو ويجهو هئي. پر گرنه ٽالين ٻڌندي ٻڌندي ان ٻولي ۾ ڦير گهير اچي وئي.

گريٽرسن جو چوڻ آهي ته ڪنهن زماني ۾ پوري پنجاب ۾ لهندا جي ڪا نه ڪا شڪل پکڙيل هئي جنهن کي اندروني زبان شايد هندوستانی زبان جي ڪنهن قديم شڪل پٽي ڏکڻ شروع ڪيو ۽ رچنا دوآبي ٽالين ڏکي ڇڏيو. ان اندروني زبان جو اثر سنڌ ساگر دوآبي ٽالين ملي ٿو. ②

ائين ٿو لڳي ته ڪنهن زماني ۾ پوري پنجاب ۾ سرائڪي جي ڪا نه ڪا شڪل مروج هئي ۽ پوءِ آهستي آهستي ڪنهن اندروني زبان سرائڪي کي ڏکڻ شروع ڪيو. سرائڪي تي جڏهن اندروني زبان جو گهڻو اثر پيو تڏهن ان اثر هيٺ پنجابي وجود ۾ آئي ۽ خود سرائڪي به ان اندروني زبان کان ايتري متاثر ٿي جو پنهنجي اصل حالت ۾ نه رهي. منهنجي خيال ۾ سرائڪي جي اها شڪل جيڪا پوري پنجاب ۾ مروج هئي ان جي سنڌي سان ايتري ته هڪجهڙائي هئي جو پنهي ۾ تفاوت ڪرڻ مشڪل هو. ڪنهن زماني ۾ ملتان جي ڪيڪي پشاجي ۽ سنڌ جي وراڇڊ پشاجي ۾ به ايتري ته هڪجهڙائي هئي جو ٻارڪرت جي وياڪرتي مارڪنڊ به سنڌ جي پشاجي لاءِ چيو ته اها ڪيڪي پشاجي جهڙي آهي. عرب سياح به سنڌ ۽ ملتان جي ٻولي ۾ تفاوت ڪري ٿي سگهيا ۽ مسعودي، اسطخري ۽ ابن حوقل سنڌ ۽ ملتان جي ٻولين کي هڪ ئي ٻولي لکيو آهي. آهستي آهستي اندروني زبان جي اثر هيٺ سرائڪي سنڌي کان ڇڄي هڪ جدا صورت اختيار ڪري بيٺي. بابا فرید جي دوهن مان خبر پوي ٿي ته ان دور ٽالين به سنڌي ۽ سرائڪي ۾ تمام گهڻيون هڪجهڙيون هيون.

① جواهر خمسہ.

② ڊاڪٽر مسعود حسين، تاريخ زبان اردو.

بابا فرید جي ڪلام ۽ سنڌي جون ڪي نحوي هڪجهڙايون

سرائڪي الف تي ۽ سنڌي واڻ تي ختم ٿيڻ واري زبان آهي جيئن ڇاڇا، ڇاڇو. بابا جي ڪلام مان خبر پوي ٿي ته ڪنهن زماني ۾ سرائڪي به واڻ تي ختم ٿيندي هئي. مثال بابا هي اکر استعمال ڪيا آهن؛
پڇو سڄو، وڏو، چٽيو، پٽيٽيو، پهريو، ڪريو.

اعراب : لک پڙه ۾ آ، اُ اُچي بدوان جيڪي نشانين يعني زير، زير ۽ پيش ڪم ايندا آهن انهن کي اعراب يا ماتراڻن چئبو آهي. ننڍي کنڊ جي سڀني ٻولين مان سنڌي ئي اهڙي ٻولي آهي جنهن ۾ اعرابن ۽ ماتراڻن جو نظام پوري طرح موجود آهي. سنڌي ۾ اعرابن سان ئي مذڪر، مونث، حالت جري ۽ حالت اضافت وغيره جو پتو پوندو آهي. مثال طور سنڌي ۾ مذڪر لاءِ آخري اکر ا، او ۽ او جون ڀڄاڙيون لڳنديون آهن. بابا جي ڪلام ۾ مونث ۽ مذڪر سنڌي جي ساڳي اصول مطابق آهن ۽ مثال؛

ڀڳ نه ميلي هو ۽ ڀڳ + ٽ = مونث

بيدي پائين ڳنڍ ڳنڍ + ا = مونث

ڳهلا روح نه ڄاڻي روح + ا = مذڪر.

ڪن سو ويسو هو ڪري ويس + و = مذڪر

سنڌي ۾ حالت جري يا حالت اضافي ۾ اسم مذڪر جو پيش زير ۾ مڃي ويندو آهي. جيئن اسم؛ گهر، حالت اضافي؛ گهر جو مالڪ، حالت جري؛ گهر ۾. بابا جي ڪلام مان مثال:-

اسم صبر؛ صبر منجه ڪمان، صبر ڪاٺيڙو.

حالت جري؛ صبر اندر صابري، صبر سندا پاڻ.

حرف جر جون نشانين :

سنڌي ۾ ڪيترا اهڙا جملا آهن جن ۾ ڪن اسمن پٺيان ڪوبه حرف جر نٿو لڳي ۽ اسمن پٺيان حرف جر جون نشانين يا ڀڄاڙيون لڳندي انهن مان حرف جر جو مفهوم ورتو ٿو وڃي. سنڌي ۾ حرف جر جون نشانين هي آهن؛

(1) آن ۽ ان (گهران + گهرين)

(2) اِ (ڳوٺ ويو)

(3) اي (ڏهاڙي)

(4) اين (پيڪين)

بابا جي ڪلام مان مثال:-

1- آن ۽ ان - جنهان کاڌي چوڙي؛ جنه + آن = جنهان

2- ا- بار پرائي بيستا؛ بار + ا = بار
دل کاتي ڳڙ وات؛ وات + ا = وات

3- اي- جنهن ڏهاڙي ڏن وڌي؛ ڏهاڙ + اي = ڏهاڙي

4- اين- ڳلئين چڪڙ؛ ڳلي + اين = ڳلئين

اهڙا ڪيترائي مثال بابا جي ڪلام ۾ ملندا. بابا جي ڪلام ۾ جيڪڏهن اعرابن کي ختم ڪيو وڃي ته لفظن جي ترڪيبن جي معنيٰ ئي بدلجي ويندي. مثال:- ڪنڌ ڪهاڙا، سر گهڙا. معنيٰ ته ڪنڌ تي ڪهاڙو ۽ سر تي گهڙو پر جيڪڏهن ڪنڌ ۽ سر جون آخري اعرابون ڪڍي ڇڏجن ته ڪنڌ ڪهاڙا جي معنيٰ ٿيندي ڪنڌ ڪهاڙو آهي اهڙي قسم جي ترڪيب بابا استعمال ڪئي آهي. مثال؛ جند ووھڻي، مرن، وڙ. سنڌي ۾ فعلي مادي يا ڌاتوءَ جي آخر ۾ زمان جي نشاني ۽ ان کان پوءِ ضميري نشاني لڳائي آهي. يعني ته سنڌي فعل ٽن جنن تي مشتمل هوندو آهي؛

(1) فعل جو ڌاتو + زمان جي نشاني + ضميري نشاني

لک + يو + م

لک + يو + *

بابا فرید جي ڪلام مان مثال؛

انهن ٻنهي جنگهين، تل ڏونگر هوڻوم.

اڄ فریدی کوچڙا، سي ڪوهان ٿوم.

(2) فعل جو مادو + زمان جي نشاني + ضميري نشاني

پوءِ + يو + م

ٿي + يو + م

حاضر واحد جي نشاني؛

وڻون ٻنهي ڀرسلات ڪنن نه سنڀا،

ڪڙي پوند، ڪڙا نه آپ مها.

(3) فعل جو مادو + زمان جي نشاني + ضميري نشاني

سن + يا + *

پوءِ + ند + *

مُه + ا + *

فعل مادي يا ڌاتوءَ مان مصدر جوڙڻ؛

حافظ محمود شيراني پنهنجي ڪتاب ”پنجاب مين اردو“ ۾ پنجابي ۾ اڙدوءَ جي

هڪجهڙائي ڏيکاريندي لکيو آهي ته پنجابي ۽ اردو جي امر مان مصدر جوڙڻ جو طريقو ٻنهي زبانن ۾ ساڳيو آهي يعني "ا" پڇاڙي هئي امر مان مصدر ٺاهيو آهي. پر ٻاٻا جي ڪلام مان خبر پوي ٿي ته پنجابي ۽ سرائڪي ۾ به مصدر جوڙڻ جو طريقو ساڳيو سنڌي وارو هو يعني امر سان "ن" پڇاڙي لڳائي ويندي هئي. مثال:

چڻ، چلڻ، رتڻ
 چڻ + ان = مصدر چل + ان = مصدر
 نون سو اکر کون ڳن
 نو + ان = مصدر کوان = مصدر
 چارئي ڪنڊان ڍونڍيان، رهن ڪٿان ناه ،
 اکين شيخا بندگي چلن اڃ ڪ ڪل
 پري ڏيکڻ دي آس
 وهن تداؤ گر ڪري

مصدر مان امر جوڙڻ:

سنڌي ۾ مصدر جي پڇاڙي "ان" ڪڍي، فعل جي ڌاتوءَ تي زير يا پيش ڏيئي امر ٺاهيندا آهيون جيئن "هلڻ" مصدر مان "هل" ۽ ڪرڻ مان "ڪر" جمع ٺهڻ مهل امر جي آخري اچار "ا" کي ڊگهو ڪري "او" ڪندا آهيون جيئن "هل" مان "هلو" پر جيڪڏهن امر جي آخري اکر جو اچار "ا" هوندو آهي جيئن "ڪر" ته پوءِ "ا" جو اچار ۽ جمع وارو "او" جو اچار پاڻ ۾ ملي "يو" جو اچار ٿي پوندو آهي. جيئن "مار" جو ماريو. ٻاٻا جي ڪلام ۾ اهو ساڳيو اصول موجود آهي،

"ا" جو مثال

قاڙ ٻولي، قاڙ + ا = قاڙ

"ا" جو مثال

ٺنڊا پاڻي پي، پي + ا = پي

امر جي آخري آواز "ا" ۽ جمع جي "و" جي گڏجڻ سان "يو" ٺهڻ جو مثال:

ڪنبلڙي پهريو = پهر + او = پهريو

سوئي ويس ڪريو = ڪر + او = ڪريو

اسم مفعول جا مثال:

سنڌي ۾ فعل جي ڌاتوءَ پٺيان اويو-ايو پڇاڙيون ڳنڍڻ سان اسم مفعول ٺهندو آهي جيئن هل-يو، هليو، ماريو، ڦاٽ + او = ڦاٽو. سرائڪي ۾ آيا-يا، پڇاڙيون ڳنڍڻ سان اسم مفعول ٺهندا آهن. جيئن ماريا، چليا، ڦٽيا. اهڙي اسم مفعول کي باقاعدي اسم مفعول چئبو آهي. پر سنڌي ۽ سرائڪي ۾ بي قاعدي اسم مفعول پڻ ٺهندا آهن. جن جا مثال ٻاٻا جي ڪلام ۾ به ملن ٿا.

فعل ڌاتوءَ سان "ڻ" پڇاڙي ڳنڍي اسم مفعول ٺاهڻ

مصدر له- امر له، اسم مفعول لڻو
 اٿئي هنج ۰۰۰۰ سنڌي وانگر امر له يا اله جي آخري "هه" "ت" ۾ مڃي وئي ۽
 اٿئي اسم لهي پيو.

"هه" جو "پ" ۾ مڃڻ
 مصدر لهڻ امر له، اسم مفعول پيو
 سوئي سرود ڏونڊ له، جڻي پي وٽ

"س" جو "ت" ۾ مڃڻ
 مصدر ڏسڻ، امر ڏس، اسم مفعول ڏٺو
 سي لوڻن مين ڏٺ
 در دروازي جاء ڪي ڪيون ڏٺو گهڙيال

اسم حاله:

سنڌي ۾ اسم حاله ٺاهڻ لاءِ فعل جو ڌاتو سان "ندر" ايندو ۽ ڳنڍيندا
 آهيون. سرائڪي ۾ "دا" پڇاڙي ڳنڍيندا آهن. مثال:
 ۱. ڪوڪينديان، چانگينديان، ڏينديان،
 ڏونڊيندي، جهرندي، اُساريندي.
 زمان ماضي مطلق جا مثال:

سنڌي ۾ زمان ماضي مطلق ٺاهڻ لاءِ واحد متڪلم جي صورت ۾ اسم مفعول
 جي پٺيان "س" جي پڇاڙي ڳنڍي آهي. جيئن "ويڃن" جو ماضي "ويس" ۰ بابا جي
 ڪلام مان مثال:-

وڏي ٿي مياس، پرين سان نه ملياس

صفت تفصيل:

صفت تفصيل ڪي ظاهر ڪرڻ لاءِ سنڌي ۾ "رو" يا رڙو جون پڇاڙيون
 ڳنڍيون آهن. جيئن چڱو چڱيرو چڱيرڙو. بابا جي ڪلام مان مثال:
 اتي ڏک گهڻيري، اڳي نور نه ٿاڻن

ضمير استفهام:

سنڌي ۾ انداز ڏيکارڻ لاءِ ڪيترو يا ڪيترا ۽ قسم ڏيکارڻ لاءِ ڪهڙو يا ڪهڙا
 ضمير استفهام استعمال ٿيندا آهن.

ڪوئي ڊڪن ڪيڙا،
 تن آيون ڪهڙي ڪر.

صوفيا ڪرامَ ۽ عوامي ٻوليون

عربن جي مادري زبان عربي هئي ۽ الله تعاليٰ عربن جي مادري زبان ۾ ئي قرآن مجيد نازل ڪيو. الله تعاليٰ قرآن مجيد ۾ فرمائي ٿو:

"۽ جيڪڏهن اسان هن ڪتاب کي عربيءَ کان سواءِ ٻئي ٻوليءَ ۾ نازل ڪيون ها ته هو چوڻ ها ته هن جا احڪام چڱي طرح چوڻ سمجهايا ويا. هي نه عربي ٻولي آهي ۽ نه اسين عرب آهيون." (احمد السجده 44)

"اسان هن کي عربي زبان ۾ نازل ڪيو ته جيئن تون سمجهين." (سوره الزخرف-2)

الله تعاليٰ عربن جي لساني گهرجن کي پورو ڪرڻ لاءِ قرآن مجيد سندن مادري زبان ۾ نازل فرمايو. پر جڏهن اسلام جو غير عرب قومن سان واسطو پيو ته غير عرب قومن جون لساني گهرجون اڀري سامهون آيون ۽ مسلمان مبلغن کي قرآن مجيد جو ترجمو ٻين ٻولين ۾ ڪرڻو پيو. سنڌيءَ زبان ئي اها خوش قسمت زبان آهي جنهن ۾ سڀ کان پهرين قرآن مجيد جو ترجمو ٿيو.

اسماعيل داعين به مقامي ريتن رواجن، لساني گهرجن ۽ مقامي ماڻهن جي سياڻپ کي نظر ۾ رکندي، اسلامي عقيدن کي مقامي رنگ ڏيئي اسلام جي تبليغ ڪئي. سيد اسلام شاه اسماعيليءَ جا گهڻي ۽ پرگهڻي مريد مقامي لباس ۾ مقامي زبان ۾ اسلامي عقيدن جا موحدان پڇن ڳائيندا هئا.

پهلا سرجن هار دڪانو اس ڪون چينا شڪ نه آيو.

هڪ طرف ته اسماعيلي داعين مقامي ثقافت ۽ مقامي عقيدن جي حوالي سان، اسلامي عقيدن جي مقامي ٻولين ۾ تبليغ ٿي ڪئي ته ٻئي طرف صوفيا ڪرام گڏوڏن ۾ مهر ۽ محبت جا لعل لکائي ماڻهن ۾ ورهائيندا ٿي رهيا ۽ مقامي ثقافت جي رنگ ۾ اسلامي عقيدن جي تبليغ ٿي ڪئي. حضرت معين الدين چشتيءَ ملتان ۾ سرائڪي سڪي ۽ سندس محفلن ۾ هندوستانی زبان ۾ چيل گيت ڳايا ويندا هئا. بابا فرید نه رڳو سرائڪي زبان ۾ دوا چيا پر مقامي عقيدن جي رنگ ۾، مقامي ٻوليءَ ۾ وظيفا پڻ وضع ڪيا. مثال طور ويدانتيءَ آڏو جيو آتما (روح) تي جڏهن ڪثرت جو فريب ظاهر ٿيندو آهي تڏهن جيو آتما دانهن ڪندي آهي ته "تت سوم اسي" (تون هو آهين). بابا فرید به ساڳئي مفهوم جو وظيفو وضع ڪيو.

الله جي باري ۾ ويدانتي چوندو آهي "نيتي نيتي (هو هي به نه آهي، هو هي به ناهي) بابا فرید به ساڳئي مفهوم جو وظيفو وضع ڪيو:

اھو نه تون، اھو نه تون، اھو به نه تون.

بابا فرید جو سرائڪيءَ ۾ چيل هي دوا:

ڪاگا ڪرنگھہ ڍنڍوليا، سگلا ڪايا ماس،

اي دو نين نه چوهيو پر ڏيڪڻ دي آس.

هنديءَ ۾ ترجمو ٿي ساري هندوستان جي مندرن ۾ گونجن لڳو:

کاگا سب تن کائيو، چن چن کائيو ماس،

يه دو نين نه کائون، پيا ملن کي آس.

شيخ عبدالقدوس گنگوهي^۲ (1455ع) پنهنجو تخلص "الک داس" رکيو جيڪو عبدالله جو ترجمو هو ۽ موحدانہ پڄن لکيائين:

يه جگ ناهي باج پي، بوجه برهم گيان،

سو پاڻي، سو بلبلا، سوئي سرور جان،

حضرت شرفالدين بوعلی قلندر (وصال 1323ع)

سجن سڪاري جائينگي، نيت مرينگي رو،

بدنام، ايسي رين ڪرو، پور ڪڍي نه هو.

شيخ شرفالدين يحيٰ منيري^۳ (1263-1370ع) نانگ ۽ وچون لاه جيڪو منتر ٺاهيو سو هندو توڻي مسلمانن ۾ مقبول هو:

گالا هنسا تامل، بسي سمندر تير،

پنک پساري، بک هري، نرمل ڪري سرير،

قاضي محمود دريائي:

گاگر ڏارون ڪنڪرا، سرم سهيو نه جاء،

جن نينن ۾ تو بسی، دوجا اور نه سماء،

سيد محمد گيسو دراز:

اور معشوق بي مثال، نور نبي پايا،

اور نور نبي رسول ڪا، ميري جيو ۾ آيا،

اينس اپنيس دکاوني، کيسي آرسی لایا.

پير حضرت قطب عالم:

محمد پر مين ڪڙيا، سائين پرم چڪائي،

سيد محمد مهدي جونپوري:

هون بلهاري سجناء، هون بلهار،

هون سرجن سهرآ، ساجن مجھ گل هار.

شيخ بهاؤالدين باجن (1388ع):

يون باجن باجي ري، اسرار چا جي،

صندل من ۾ ڌمڪي، رب رنگ ۾ جهمڪي،

صوفي ان پر ٽمڪي.

روزي ڌر ڌر نماز گزاري، ديني فرض زڪات،

بن فضل تيري چوٽڪ ٺاهين، آڱڻي مک ۾ بات.

شاه ميرانجي العشاق (1496ع):

ڪپي نه رنگي مهندي رگون، قول باس نه آيا،

رنگ نه رنگا دتتون اس کي، پيمي نه هارون ڪايا،

کهي منجه پر سهاگ الله ڪا، چٽ رهيا سهاوا،

ا ب ڪيون سر سهاوي دوجا، تم ڪو ناهي ٺاوا.

سید شاہ ہاشم علی العلوی (1649ع):

ہاشم جي جھولان لهر، پيويں وحدت کي بحر

هو دين متوالي سهر، ذني جيو قاتل زهر.

شاہ محمد جيو گام ذني (1515ع):

ايڪ سمندر سات کهاوي، ڏونس ٻادل ۾ برساي،

وهي سمندر هو بوند دکالي، نديان نالي هو ڪر چالي،

پير ملا گل لاڳ رهي هي، سک ۾ دک کي بات نہ کيجيئي.

هڪ پاسي تہ صوفين ۽ درويشن مقامي ثقافت ۽ مقامي ٻوليءَ ۾ مقامي عقيدن ۾

اسلامي عقيدن کي رگسي اسلام جي تبليغ ٿي ڪئي ۽ کين عشق ۽ محبت جا پجن،

ڪافين، وايون ۽ دوها ٿي ٻڌايا تہ ٻي طرف درٻاري ثقافت جي حوالي سان اهڙي

زبان ۽ شاعريءَ جي روايت جي شروعات ٿي جنهن جو عوام سان ڪو تعلق نہ

هو. مير، مرزا، خاتم ۽ ناسخ جي اصلاحي تحريڪ، اردوءَ کي عوامي رنگ کان پاڪ

ڪيو ۽ سعد الله دکنی شاعر، قدرت وليءَ کي صلاح ڏني تہ

"شما زبان دکنی را ريخته موافق اردو ٿي معليٰ شاہ جهان آباد موزون بکنيد تا

موجب شهرت و رواج خاطر صاحب طبعاني عالي مزاج گردد".^①

اسماعيلي داعين ۽ صوفين جي پرچار خود هندن جي ذات پات جي خلاف

احساس جاڳايو جيڪو ڀڳتي تحريڪ جي روپ ۾ اُڀريو. ڀڳتي تحريڪ جي شروعات

سواميءَ رامانج (1016-1137ع) ماڌو (1278)، آند تيرٿ، وشنو سوامي ۽ باشو

جهڙن بزرگن ڪئي. هندو ۽ مسلمان سڀ کان پهرين ڏاکڻي هندستان ۾ هڪ ٻئي

سان له وچڙ ۾ آيا ۽ هندو اسلامي نظرين کان واقف ٿيا ۽ اهو ئي دور آهي جو

اسماعيلي داعي هندستان ۾ آيا ۽ ست پنٿ جو بنياد وڌائون. سید سبط حسن

پنهنجي ڪتاب "پاڪستان مين تهذيب کا ارتقا" ۾ "آر ڪوثر" (صفحہ ۲۵) جي

حوالي سان لکي ٿو تہ:

"ڀڳتي تحريڪ جي ست پنٿ جو باني سید امام الدین اسماعيلي هو".

هن ڊاڪٽر تارا چند جي ڪتاب "هندوستانی تهذيب پر اسلام کا اثر" مان

هيٺيون اقتباس ڏنو آهي:

"ڀڳتي تحريڪ جي گهڻن جرن جو ڏس جيتوڻيڪ انفرادي طور اُپشند، مها ڀارت

۽ ڀڳوت پراڻ وغيره مان ملي ٿو پر گهڻو تنو اهي جزا ۽ انهن جي جدا جدا رخن

تي اصرار جو انداز صاف ٻڌائي ٿو تہ انهن جو تعلق اسلامي عقيدن سان آهي ۽

گهڻو ڪري اهي اسلامي نظرين جي پيداوار آهن".

پڳتي تحريڪ

پڳتي تحريڪ جا ٻه روپ آهن (1) نر نارائن مت ۽ (2) ساتوت مت. نر نارائن مت ۾ بهادري ۽ گرم تي زور ڏنو ويو آهي. هن مت جو نمائندو ڪتاب ”مها ڀارت (پڳوت گيتا سميت)“ آهي ۽ هن جو نمائندو پڳت ارجن آهي. هن مت جو مرڪز مٿرا ۽ ان جي پسگردائيءَ وارا علائقا آهن.

ساتوت مت محبت جو مت آهي. هن مت جو نمائندو ڪتاب ”شري مد پڳوت“ آهي. هن جو مرڪز چتوڙ جي ويجهو ماڌيما نگر جي هو جنهن کي هاڻ رڳو نگر جي سڏيو ويندو آهي. هن مت جو نمائندو ڪتاب ”شري مد پڳوت“ آهي جنهن لاءِ هڪڙي حڪايت مشهور آهي. هندن جي گرشن جي ليڪ ڪي وياس سڏيو ويندو آهي. چون ٿا ته هڪڙي وياس وڏا وڏا ڪتاب لکيا پر هن جي من کي شانتِي ڪانه هئي. هڪ ڏينهن وياس ديو رشي نارد سان پنهنجي من جي اشانتِي جي ڳالهه ڪئي. رشي نارد چيس ته اڄ تائين تو رڳو عقل ۽ دانش جا ڪتاب لکيا آهن. هاڻي ڪو پريم گرنت لک ته دل کي شانتِي مليئي. نارد جي صلاح تي هن محبت جو ڪتاب، ”شري مد پڳوت“ لکيو.

پڳتي ڪنهن به ديويءَ يا ديوتا جي ئي سگهي ٿي. پر پڳتي تحريڪ جو تعلق وشنو مت سان آهي. هندن جو عقيدو آهي ته جڏهن به دنيا ۾ ظلم ۽ گناهه وڌي ويندو تڏهن وشنو ماديءَ جسم ۾ اوتار وٺي، ظلم ۽ گناهه کي ختم ڪرڻ ۽ انسانن جي سڌاري ۽ پلانيءَ لاءِ دنيا ۾ ايندو آهي. اهڙيءَ طرح وشنو ٽو دفعا اوتار وٺي هن دنيا ۾ اچي چڪو آهي. وشنو مت جو تعلق رڳو رام ۽ ڪرشن جي اوتاري وجود سان آهي ۽ انهن سان عشق هن مت جو اصل متو آهي. پڳتيءَ جا پنج پاڻ آهن:-

(1) شانت پاڻ: هي رشين ۽ صحرائشين درويشن ۾ هوندو آهي. ان پاڻ سان هو رام ۽ ڪرشن کي هر هڪ ذري ۾ محسوس ڪندا آهن. ۽ ان جي پوڄا ڪندا آهن.

(2) داس پاڻ: رام ۽ ڪرشن جي پڳتي ڪرڻ، هنومان سڀ کان وڏو پڳت آهي.

(3) سڪا پاڻ: هن ۾ پڳت دوست بنجي پڳتي ڪندو آهي. جيئن ڪرشن جا گولا جيڪي ڪرشن سان رانديون ڪيڏندا هئا.

(4) واٽسلي پاڻ: هن ۾ بال رام يا بال ڪرشن جي پڳتي ڪئي ويندي آهي. دشرت ڪوشليا ۽ شو بال رام جا پڳت آهن. يشودا ۽ وپا اڇاريه ڪرشن جا پڳت آهن.

(5) پريم پاڻ: هن ۾ رشي ۽ درويش جو شانت پاڻ، هنومان جو داس پاڻ، گوانن جو سڪا پاڻ، يشودا جو واٽسلي پاڻ ۽ بال ليلائن سڀ موجود آهن. هن ۾ پريم پڳتي جي آتما، پرم آتما سان ملي هڪ ٿي ويندي آهي. هن پڳتيءَ ۾ شرنگ رس پيرل آهي ۽ جسم ۽ روح کي ايذا ڏيندڙ رياضتن کان منع ٿيل آهي.

"شري مد پاڳوت" کانپوءِ وشنو تصور وقت جي اونداهين ۾ گم رهيو آهي. ڇهين صديءَ ۾ وشنو مت جي ٻن ڪتابن جو ڏس ملي ٿو. هڪ "هروش" (ڪرشن جو شجرو) ۽ ٻيو "وشنو پراڻ" يعني وشنوءَ جو ڪرشن جي روپ ۾ اوتار وٺڻ جو واقعو. انهن ڪتابن مان خبر پئي ٿي ته اٽڪل ڏيڍ هزار ورهيه وشنومت موجود هو. نائين صديءَ ۾ "پڳوت پراڻ" جو ڏس ملي ٿو جنهن ۾ ڪرشن جي اوتار وٺڻ جو واقعو وڌيڪ تفصيل سان ڏنل آهي. هن ڪتاب ۾ ڪرشن هڪڙي ڳئون سان پيار ڪندو نظر اچي ٿو پر ان ڪتاب ۾ راڌا جو نالو ڪونهي. هن مٿي ۾ ڪرشن جي پيدائش، گوگل ۾ گوانن سان سندس پرورش، گوانن سان پيار ۽ پوءِ ان گوانن کي ڇڏي گوگل وڃڻ ۽ اتان جي راجا ٿيڻ جو ذڪر آهي. هن ڪتاب ۾ ڪرشن جا ٻه ڪردار آهن: هڪ وشنوءَ جي پيار ۽ ٻيو وشنوءَ جي طاقت جو مظهر آهي.

يارهين ۽ ٻارهيڻ صديءَ ۾ گوالي ڪرشن جو ڪردار مقبول ٿيو ۽ هن جي گوانن محبوبا راڌا جو نالو به ورتو ويو. راڌا ۽ ڪرشن جو ميلاپ روح ۽ خدا جو ميلاپ هو.

راڌا ڪرشن جي ڪهاڻيءَ جي روماني عنصر کي يارهين صديءَ جي هڪڙي شاعر جنديو "گيت گونڊ" نالي هڪڙي تمثيلي نظم ۾ اپاريو ۽ ڪرشن ۽ راڌا کي هيرو ۽ هيروئن جي روپ ۾ پيش ڪيو. راڌا جي ان تصور کي رامانند ڪاشي ۾ آندو. رامانند رام پڳت هو پر هن جي مت ۾ رام ۽ ڪرشن ۾ ڪو تفاوت ڪونه هو. ڪبير ۽ رويداس رامانند جا شاگرد هئا. ڪبير جي آخري ڏينهن ۾ گرونانڪ پنڊا ٿيو ۽ ڪبير جو چيلو رويداس ميران پاڻيءَ (هم 1498ع) جو گرو هو. ڪبير جي ڏينهن ۾ بنگال ۾ چيتنيه مها پيرو پنڊا ٿيو ۽ ولپ آچاريه (1478-1530ع) سورداس جو شش هو ۽ ڪرشن جي ٻال روپ کي پوڄيندو هو. ان دور ۾ ئي مت مقبول ٿيا:

(1) شوڪ مت:- شو پڳت. هي گهڻو ڪري برهمڻ هئا. هي هندوستان جو

سڀ کان پراڻو مت آهي.

(2) شاکت مت:- شڪتيءَ ديويءَ جا پهاري، جيڪي ديويءَ تي قربانيون ڏيندا هئا.

هندو سماج بنيادي طرح ذات پات جو سماج هو. مسلمان صوفين درويشن ۽ اسماعيلي ست پنٿين جي اثر هيٺ، پڳتي تحريڪ انساني هڪجهڙائي ۽ برابريءَ جي تحريڪ بنجي اڀري. رامانند کي هن جي گرو اگهونند شنڪر هدايت ڪئي هئي ته شودرن ۽ عورتن کي پنهنجي حلقن ۾ شامل نه ڪجان. پر هن پنهنجي گروءَ جي ڳالهه نه مڃي ۽ چيو ته ذات پات ۽ چوت پات برهمڻ جون گهڙيل ڳالهيون آهن. ايشور پيار آهي ۽ پيار ايشور آهي. ڪنهن به شودر، برهمڻ، مسلمان، مرد يا عورت کي هيرم پڳتيءَ کان روڪي نه ٿو سگهجي. هندن ۾ ڪوري گهٽ ذات وارو ۽ برهمڻ اوچي ذات وارو آهي. ڪبير چئي ٿو:-

منهنجي گهر ۾ ته سڀ جو ڀير آهي

مان هر وقت ڪپڙو آئيندو ٿو رهان،

البت تنهنجي ڳچيءَ ۾ رڳو هڪڙو سٺ (جڻيو) آهي
 تون فقط ويد ۽ گائيتري پڙهن ڄاڻين،
 پر منهنجي من ۾ ڀڳوان ٿو وسي
 هو منهنجي زبان تي آهي،
 اکين ۾ آهي،
 تون برهمڻ آهين ۽ مان ڪاشيءَ جو ڪوري،
 پر منهنجي ڳالهه ڪن ڪولي ٻڌا،
 تون بادشاهن ۽ اميرن جي در تي خيرات گهرندو آهين،
 ۽ مان ڀڳوان جو ڌيان ڪندو آهيان،
 ٻڌاءِ، اسان مان وڌيڪ سٺو ڪير آهي.

شاعريءَ جي صنف دوهي جو پس منظر

شاعريءَ جي صنف دوهي جي باري ۾ هندو محققن جو چوڻ آهي ته شاعريءَ
 جي اها صنف ويدن جي گائيتري چنڊ مان اُڀري. هندي چنڊ پرڪاش جي ليکڪ
 رگهونند شاستريءَ لکيو آهي ته:

گائيتري چنڊ مان اُڻي چنڊ، اُڻي چنڊ مان پراڪرت يا اُپ پرنش جو ماترڪ
 چنڊ، ان مان آري ۽ آريءَ مان هندي دوهو ٺهيو.

ويدن جا چنڊ ورنڪ يعني ڳڻپ وارا هئا جيئن گائيتريءَ جي هڪ مصرع ۾ 24

اڪر ۽ اڻڻ چنڊ جي هڪ مصرع ۾ 32 اڪر. ①

گائيتري چنڊ ويدن جو اهم چنڊ مڃيو ويندو آهي. ان چنڊ کي مهاتما ٻڌ به
 پسند ڪيو هو. گائيتريءَ کي ديوي به مڃيو ويندو آهي. گائيتري ديويءَ جي باري
 ۾ هڪ ديو مالائي ڪهاڻي به مشهور آهي ته واسوا واسو نالي ڪو برهمڻ هو جيڪو
 ڏاڍو سٺو ڳائيندو هو. هڪ دفعي واسوا واسو گائيتري ديويءَ کان سوم رس
 ٻوٽي لڪائي ڇڏي. ديوتائن کي جڏهن خبر پئي ته ديوتائن واک ديويءَ کي سوم
 رس ٻوٽي آڻڻ لاءِ موڪليو. واسوا واسو سهڻين عورتن جو شوقين هو. هن واک
 ديويءَ جي سونهن ڏسي سوم رس ٻوٽي ديوتائن کي موٽائي ڏني ۽ واک ديويءَ کي
 حاصل ڪيائين. واک ديويءَ اصل ۾ سرسوتي ديوي هئي.

هيءُ انهن محققن جي تحقيق آهي جيڪي ننڍي کنڊ جي علم، ادب، آرٽ ۽
 موسيقي وغيره جي شروعات ويدن مان ڪندا آهن. ٻين محققن جو رايو آهي ته
 اڀرنش جي شاعري دوا چنڊ ۾ ملي ٿي. گاتا جو مطلب پراڪرت ۽ دوهي جو
 مطلب اڀرنش گڏيل رائج الوقت زبان ورتو ويندو هو.

دوا چنڊ کي مضمون جي لحاظ کان ٻن حصن ۾ ورهايو ويندو آهي. شروعاتي

① پروفيسر محمد آصف خان: ”آکيا بابا فرید ني“.

میلانڪ چرن غائب ٿي ويو ۽ ان جي جاءِ انٽري والاري. اهو چتر ذاتو پر بند دوهي جو ئي روپ آهي.

"پر بند وانگر جيڪڏهن 'ڏرويد' جو مثال وٺون ته شروع ۾ ڏرويد ۾ به ۽ چرن هئا ۽ ٻئي چرن کي به ڏرويد معنيٰ مستقل يا مقرر فقرو چيو ويندو هو جيڪو وري وري ڳالھيو هو. آهستي آهستي ڏرويد ۾ به چرن جو واڌارو ٿيو ۽ ٻن مان ٽي ۽ ٽن مان چار چرن ٿيا. سڀ کان پهرين پهرين چرن کي، پوءِ ٻئي ۽ ٽئين کي ۽ آخري ۾ چوٿين چرن کي ڏرويد سڏيو ويو. آهستي آهستي ٻئي ۽ چوٿين چرن ۾ قافيو شامل ٿيو. اها دوهي جي ئي شڪل آهي.

منهنجو ذاتي رايو آهي ته "دوهو" لفظ "ڌروا" جي بگڙيل صورت آهي. 'پر بند' ۽ 'ڏرويد' مان ٿي دوهو اسريو ۽ 'ڌرو' مان دوهو ۽ 'ڌروا' مان 'دوهو' لفظ ٺهيو.

بابا فرید جي شاعري ۽ جي سنڌي ادب ۾ اهميت

بابا فرید بنيادي طرح سرائڪي زبان جو شاعر آهي پر سندس شاعري هيٺين ٽن ڳالهين جي لحاظ کان سنڌي ادب ۾ وڏي اهميت رکي ٿي.

- (1) بابا فرید جي شاعري سنڌي شاعريءَ تي ان مٿ نقش ڇڏيا آهن.
- (2) بابا فرید سرائڪيءَ سان گڏوگڏ سنڌيءَ ۾ به شاعري ڪئي آهي، جيڪا سنڌي ادب جي اوسر جي تاريخ جي مطالعي لاءِ بنيادي حيثيت رکي ٿي.
- (3) بابا جي شاعري لسانيات جي ماهرن لاءِ لساني رابطن جي مطالعي لاءِ وڏو مواد مهيا ڪري ٿي.

بابا فرید جي شاعريءَ جي مطالعي مان لڳي ٿو ته سندس شاعريءَ جا سنڌي شاعريءَ تي ان مٿ نقش آهن ۽ منهنجو خيال آهي ته سنڌي شاعريءَ ۾ 'ڪانگل' ۽ 'هنج' جون علامتون بابا جي شاعريءَ مان ئي آيون آهن. قاضي قادن ۽ شاه سائين جي شاعريءَ تي به بابا جي شاعريءَ جا ڪي ان چٽا نقش نظر اچن ٿا. شاه سائين ته بابا جي هڪڙي دوهي جو اکر تي ترجمو ڪيو ۽ ٻئي دوهي جي پهرئين مصرع ڪٿي ان تي پنهنجو بيت لکيو. مثال بابا فرید جو دوهو:

سرور پنکي هيڪڙو، ڦاهيوال پچاس،

اي ٿن لهرين گڏ ٿيا، سڄي تيري آس.

شاه لطيف:

جر ۾ پکي هيڪڙو، پاهيڙي پنجاه،

رکي آس الله، لڏي لهرن وچ ۾.

بابا فرید:

ڪنڌي واھڙ نه ڏام، توپي ليڪا ڏيوٺا،

جڏر رب رضا، وهن تداو گر ڪري.

شاه لطيف :

واھڙ پريون ۾ پاڻ، تو ٻن لکيو ڏينو،
سدا سانون ڏينھڙا، هنئين نه هوندا،
وھائيءَ ويندا، اوپر اوتاهان لھي.
اھڙي ريت قاضي قادن جا جيڪي دوها مليا آهن، انهن مان هي بہ دوها بابا
فرید جا آهن:-

ڏينهن لڳا، سنجھيا پئي، اڳئون لڳي رات،
کڙا پڪاري پاتئي، ٻيڙا ڪپر وات.
بابا فرید :

فریدا، ڏکان سڀي ڏينهن ڳيا، سولان سڀي رات،
کڙا پڪاري پاتئي، ٻيڙا ڪپر وات.
قاضي قادن :

هٿ وھ جيئن لون، ڪستوري جهنگئن گھري،
سڄان دي صابون، اندر اڇا نه ڪري.
بابا فرید :

فریدا، اک وھاجين لون، ٻيا ڪستور جھنگ چوي،
ٻاھر لاءِ صابون، اندر اڇا نه ٿيوي

سنڌي ادب جي اوسر جي تاريخ جي ڏس ۾ هن مهل تائين جيڪا کوجنا ٿي آهي ان مطابق اسان جي شعري روايت جي شروعات لوڪ داستانن جي ڳاهن سان ٿي ٿئي جن بابت ڊاڪٽر نبي بخش خان بلوچ جو چوڻ آهي ته اهي ڳاهون سومرن جي دود جون آهن. اسان جي باقاعدي شاعري يعني عالمن ۽ عارفن جي شاعريءَ جي شروعات چوڏهين صدي کان ٿئي ٿي. ان کان اڳ اسان جو شعري سرمايو ڇا هو تنهن بابت ڪجهه به چئي نه ٿو سگهجي.

پنجابي زبان جي اديب ۽ محقق پروفيسر آصف محمد خان، سبڪن جي مقدس ڪتاب گرو گرنٿ ۾ شامل بابا فرید جي دوهن کي ترتيب ڏيئي "اڪيا بابا فرید" جي عنوان سان ڪتاب ڇپايو آهي. ان ڪتاب جي آخر ۾ هن بابا فرید جا اهڙا دوها ڏنا آهن جيڪي گرو گرنٿ کان ٻاهران فارسيءَ جي تذڪرن مان هٿ آيا آهن. جيئن ته اهي دوها فارسي صورتخطيءَ ۾ لکيل آهن ان ڪري انهن جو اچار ايترو ته ٿري ويو آهي جو ڪجهه دوها ته سمجهه ۾ ئي نه ٿا اچن. پر انهن کي ڏيان سان پڙهجي ته خبر پوندي ته انهن مان ڪيترا دوها سنڌي آهن.

مثال :

فریدا، جا مون لگا نيھم تا مين دکھ وھاجيا،
جھران ھبھوئي ڏينہ، ڪارن سڄي ما پري.
صاف پڙھئي :

فریدا، جان مون لڳو نينهن، تان مون ڏک وھائيا،
جھران سڀو ڏينهن، ڪارن سڄي مان پرين!

مثال:-

تون تون ڪر بندي جو موٽي، موٽي بهي تون تون ڪر،
جنهين تون تون نه ڪيا، تنهين نه سنجاتو تن،
سائين سندي ناؤ ڪهي، وايم پري چون،
رب نه بهني پوريا، سندي فقيرن.

صاف پڙهني؛

تون تون ڪندي جي مٿا، مٿي به تون تون ڪن،
جنهين تون تون نه ڪيو، تنهين نه سجاتو تن،
سائين سندي ناؤ ڪي، دائر پرين چون،
رب نه پڇي پورهيو، سندو فقيرن.

مثال؛

فريدا، درد نه وجر داروئين، جي لکھ طبيب لگن،
چنگي بهلي تهي بهان، جي مون پرين ملن.

صاف پڙهني؛

فريدا، درد نه وجر داروئين، جي لک طبيب لگن،
چگي پلي ٿي بهان، جي مون پرين ملن.

مثال؛

فريدا، دل اندر دياؤ، ڪنڊهي لگا ڪي پھري،
ٽي مار منجهاهين، منجهون هي مانڪ لهين.

صاف پڙهني؛

فريدا، دل اندر درياھ، ڪندي لڳو ڪئن ڦرين،
ٽي مار منجهاه ، منجهان ٿي مانڪ لهين.

مثال؛

ٿن رهيا من ڦٽيا، طاقت رهي نه ڪاءِ،
اٺ پرين طبيب ٿيو، ڪاري دارو لاءِ.

صاف پڙهني؛

ٿن رهيو، من ڦٽيو، طاقت رهي نه ڪاءِ،
اٺ پرين، طبيب ٿي، ڪاري دارون لاءِ.

مثال؛

فريدا آسرا ڏئي منجهاه ، ڪو نه لاه ڪڏهن تون،
وي ايون ڪاڇ هٿاء ، ورياني سڄا ڏني.

صاف پڙهڻي:

آسرا ڏئي منجهاءَ ، ڪو نه لاه ڪڏهن تنهن،
تيون ڪاڇ هٿاءَ ، وريائي سڄو ڏسي.

هي ته هئا گرنٽ کان ٻاهران هٿ آيل دوا. خود گرنٽ ۾ به بابا فرید جا ڪيترا سنڌي دوا شامل آهن. ٻوليءَ جي لحاظ کان گرنٽ ۾ شامل دوا چئن نمونن جا آهن. هڪڙا ليٽ پنجابي، ٻيا سرائڪي، ٽيان سنڌي، چوٿان سرائڪي گاڏڙ سنڌي.

سرائڪي گاڏڙ سنڌي دوهن کي اسين سنڌي دوا تسليم ڪري سگهون ٿا ۽ انهن دوهن جي ٻوليءَ کي اتر، لاڙ ۽ لس جي سنڌي وانگر، سري جي سنڌي سڏي سگهون ٿا. ان ڳالهه جو به امڪان آهي ته اهي سرائڪي گاڏڙ سنڌي دوا اصل ۾ نج سنڌيءَ ۾ لکيل هجن ۽ گرو نانڪ ۽ گرو ارجن تائين پهچندي پهچندي انهن ۾ سرائڪي اکر شامل ٿي ويا هجن. بهرحال اسان کي سرائڪي گاڏڙ سنڌي دوهن کي به سري جي سنڌيءَ جا دوا سمجهي قبول ڪرڻ گهرجن.

گرنٽ ۾ شامل سنڌي دوا

دوهو 109

صبر ايه ساؤجي تنون بندا ڊڙ ڪره ،
ودھ تهيوه درياؤ ٺٽن نه تهيوه واهڙا .

صاف پڙهڻي:

صبرُ اي ساءُ، جي تنون بندا ڊڙ ڪرين،
وڌ ٿي وه درياءُ ، ٺٽ نه ٿي وه واهڙا .

دوهو 107

صَبْرُ منجه ڪهان اي صبر ڪانيهنو،
صَبْرُ سدا بان خالق خطانه ڪري .

صاف پڙهڻي:

صبر منجه ڪهان، صبر ڪانيئڙو،
صبر سندا بان، خالق خطا نه ڪري .

دوهو 85

فريدا گلين س سجن ويه، اک ڊهونديندي نه لهان،
دڪهان جيو مانليه، ڪارن تنهان ما پري .

صاف پڙهني؛

فريدا، ڳلئين سڄهن ويه، هڪ ڍونڍيندي نه لاهن،
ڏڪان جئن ماليهه، ڪارن تهاڻ مان پرين.

دوهو 52

فريدا رتي رت نه نڪري، جي تن چيري ڪوه،
جو تن رتي رب سيو، تن تن رت نه هوه.

صاف پڙهني؛

رتي رت نه نڪري، جي تن چيري ڪوه،
جي تن رتا رب سين، تن تن رت نه هوه.

دوهو 116

اک پھڪا نه ڳالها، سبنا مين سچا دھني،
هينئون ڪيهي ٺاهه، مانڪ سبهه امولوي.

صاف پڙهني؛

هڪ ڦڪو نه ڳالها، سيني ۾ سچو ڏئي،
هينئون ڪهين ٺاهه، مانڪ سڀ امولين.

دوهو 111

تن تپي تنور جي، ٻارن هڏ ٻلن،
پيرين تهڪان سر ڄلن، جي مون پري ملن.

صاف پڙهني؛

تن تپي تنور جئن، ٻارن هڏ ٻرن،
پيرين ٿڪان، سر ڄلن، جي مون پرين ملن.

سرائڪي گاڏڙ سنڌي دوا

دوهو 55

فريدا، ننڍهي ڪنت نه راويو وڏي تهئي مٺي آس،
دھن ڪوڪيندي گور مين، تي سهه ٿا ملياس.

صاف پڙهني؛

ننڍي ڪنت نه راويو، وڏي ٿي مٺياس،
ڏن ڪوڪيندي گور ۾ توسان نه ملياس.

دوهو 100

فريدا رت پھري ون ڪنڀا، پت جهڙين جهڙ پاھ،
چاري ڪنڊا ڊھونڊيان، رھن ڪتھاؤ ناھ.

صاف پڙهني؛

رُتُ قري، وَنَ كنڀيا، پت جهڙين جهڙ پا،
چارئي ڪُنڊا ڏيڪيان، رهن ڪٿائين ٿا.

دوهو 112

سرور پنڪهي هيڪڙو، پهاهيوال پچاس،
ايه تن لهرين گڏ ٿيا، سچا تيري آس.

صاف پڙهڻي؛

سرور پڪي هيڪڙو، ٿاهيوال پچاس،
اي تن لهرين گڏ ٿيا، سچا تيري آس.

دوهو 78

فريدا بري دا بهلا ڪر غصه من نه هنداه،
ديهي روگ نه لگ اي، پلي سبه ڪج پا.

صاف پڙهڻي؛

فريدا بري دا پلا ڪر غصه من نه هنداه،
ديهي روگ نه لڳئي، پلڻر سڀ ڪجهه پا.

دوهو 105

پهلي پھري پھڙا، پھل بهي پچا رات،
جو جاڳندھ لھن سي، ساڻي ڪنن ڏات.

صاف پڙهڻي؛

پھرين پھرين ڦڙا، پھل پي پچا رات،
جو جاڳن لھن سي، ساڻين ڪنن ڏات.

دوهو 26

فريدا گلڻي چڪڙ دور گهر نال پياري نيه
چلات پڇي ڪملي، رھان تہ ٺٽي نيه

صاف پڙهڻي؛

گلڻين چڪڙ ڏور گهر، نال پياري نيهن،
چلان تہ پڇي ڪملي، رھان تہ ٺٽي نيهن.

دوهو 27

بھجو سڄو ڪملي، اھ ورسو ميه،
جا ملا تنھا سڄنا، ٿو ناھي نيه.

صاف پڙهڻي؛

پڇي سڄي ڪملي، اھ ورسايو مينھن،
جا ملان تنھان سڄٿان، ٿو ناھي نينھن.

دوها

117-1

1

ڪرو ڪرنٽ صاحب ۾ ٽنل دوهو:

جت دهاڙي ڏن وري، ساهي لني لڪاءِ،
ملڪُ جو ڪني سٿيندا، مُهه ڏيڪالي آءِ.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

جَتِ ڏهاڙي ڏن وري، ساهي لئ لڪاءِ،
ملڪُ جو ڪنين سٿيندا، منهن ڏيڪالي آءِ.

سنڌي ترجمو:

جنهن ڏهاڙي وڙ سان پرڻي، ڏينهن سهاڳ جو آيو،
ملڪ الموت جو نانءُ ٻڌو هئين، منهن ڏسڻ سو آيو.

ٽڪين لفظن جي معنيٰ:

ڏن = جوان ڇوڪري

وڙي = پرڻي

ساهي = ٿٻٻ

ملڪ = ملڪ الموت

سٿيندا = ٻڌڻ ۽ اچي ٿو

ڏيڪالي = ڏسڻ لاءِ

2

ڪرو ڪرنٽ صاحب ۾ ٽنل ٻوهو:

جندُ نمائي ڪڏهيهي، هڏا ڪو ڪڙڪاءِ،
 ساهي ليکي نه چلڻي، جندو ڪون سمجھاءِ

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

جند نمائي ڪڏهيهي، هڏان ڪون ڪڙڪائي،
 ساهي لکڻي نه چلڻي، جندو ڪون سمجھائي.

سنڌي ترجمو:

جانِ کي تن کان ڌار ڪري ٿو، هڏن کي ڪڙڪائي،
 موت ور سان هلي نه جندڙي، ڪپس ته ڪو سمجھائي.

ڏکين لفظن جي معنيٰ :

جندو = جان

چلڻي = هلڻ واري

هڏان = هڏن کي

ساهي = ٿٽ

3

ڪرو ڪرنٽ صاحب ۾ ڏنل دوهو:

جندُ وهتي، مَرَنُ وَرَ، لي جا سي پڙاءِ،
آپن هتي چول ڪي، ڪي گل لڳي ڏاءِ.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

جندُ ووهتي، مَرَنُ وَرَ، لي جاسي پڙائي،
آپڻي هٿين چول ڪي، ڪنهن ڳل لڳي دانهين.

سنڌي ترجمو:

موت جو بنرو جندُ بنريءَ ڪي، نيندو آخر سان،
پنهنجا پاڻ اماڻيندس پو ڪنهن ڳر لڳندي پاڻ.

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

ووهتي = زال

لي جاسي = وٺي ويندو

آپڻي = پنهنجي

چول ڪي = موڪلي

ڳل = ڳر

4

گرو گرنٽ صاحب ۾ ٽنل دوهو:

واله نڪي پُر سلات ، ڪني ن سٿي آءُ ،
 فريدا ڪڙي پوندي اي ، ڪڙان آپ مهاڻ .

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

والئون نڪي پل صراط ، ڪنين نه سٿياڻ ،
 فريدا ڪڙي پونديءَ ، ڪڙا نه آپ مهاڻ .

سنڌي ترجمو:

هو جا پل صراط ٻڌي ٿئي، وار کان وڌ جا سنهڙي،
 چو ٿو پاڻ مهاڻين ويٺو، پاڻهي خبر پوندي .

ڏکين لفظن جي معنيٰ :

والنھڻ = وار کان وڌيڪ

نڪي = ننڍي، سنهي

ڪڙي = ٻڙڪ. لڙيو چڙهي. چوٽئين. ڪريو ڪوه ڪڙن. (شاھ)

مهاڻ = تباھ ڪر. سيڙي ماءُ مهن. سي ٿي راحت روح جا. (شاھ)

5

گرو گرنٽ صاحب ۾ ٽنل دوهو:

فریدا در درویشی گاکڙي، چلان دنیا یت،
بنه انانی پوتلي، کٽي ونجهان گهت.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

فریدا در درویش گاکڙي، چلان دنیا یت،
بنه انانی پوتلي، کٽي وچان گهت.

سنڌي ترجمو:

درویشي ۽ جي واٽ ڏکي آ، کریان دنیا داري،
ٻڌي کنیم جا سر تي سا آءُ کٽي اڇلایان ڳنڍڙي.

ڏکین لفظن جي معنی:

گاکڙي = ڏکي

یت = وانگر، طرح. اھڪي راھ انھ جي، اھڪي اھڪي یت. (قاضي قادن)

پوتلي = ڳنڍڙي

ٻلاڻیندو پوتلي مٿي کیندو کیر (قاضي قادن)

6

گرو گرنٿ صاحب ۾ ڏنل دوهو:

ڪُجھ ن بُجھي ڪجھ ن سُجھي، دنيا ڳجھي پاه،
سائين ميري چنگا ڪيتا ناهي ت هنيي دجهان آڻ.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

ڪُجھ نہ بُجھي، ڪُجھ نہ سُجھي دنيا ڳجھي پاه،
سائينءَ ميري چنگا ڪيتا، ناهي تہ هون پي دجهان ها.

سنڌي ترجمو:

ڪنهن کي سمجھ اچڻي ناهي، دنيا ڳجهڙي باه،
مهر نہ ٿئي ها مولا جي تہ، سڙي وڃي ها ساه.

ڏکين لفظن جي معنيٰ :

هون آڏو ٽڏان وڃ تون، سيٺان ويه م ڪٿ (قاضي قادن)
دجهان = سڙان
ڪوسين ڪوپل نيبڇي، ٿاري بن داهي، (قاضي قادن)
سهي منگل نہ دهڻ، سهي مرڻ نہ ڪا (قاضي قادن)

بُجھي = سمجھڻ ۽ اچي
مورڪ مام نہ بجهڻا، هيڏانهن هوڏانهن ڪن،
ڪون بُجھن، قدر ڪميا ڪن جو (شاه)
پيون
پا = باه
ڪيتا = ڪيو، ڪيل، 'ڪيتا ٿو لوڙهي' سنڌي چوڻي.
ناهي = نہ تہ
هون = مان
پرديسان پندت ڪري هلي آيس هون،
اوچو تون عرش تي، آن پورو مٿي پيون.

7

کروگرنت صاحب ۾ ڏنل دوهو:

فریدا جي ڄاڻان تل ٿورڙي، سمل ٻُڪُ پري،
جي ڄاڻا سنه نندڙا، تان ٿوڙا ماڻه ڪري.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

فریدا جي ڄاڻان تل ٿورڙي، سنڀل ٻُڪُ پرين،
جي ڄاڻان شوه نندڙا، ٿوڙا مان ڪرين.

سنڌي ترجمو:

ٿال ۾ تر جي ٿورا هن ته، سوچي ٻُڪُ پير،
پنهنجي جوان جمان پرين تي، ايڏو ناز نه ڪر.

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

تل = تر

سنل = سنڀالي

شوه = پرين

8

ڪرو گرنٽ صاحب ۾ ٽنل دوهو:

جي ڄاڻان لڙ ڇڻان ۽ پيڏي پائين ڳندي ۽
 ٿي جي وڏسي ناه ڪو ۽ سڀ جڳ ڏٺا هندي.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

جي ڄاڻا لڙ ڇڻان، پيڏي پائين ڳندي،
 ٿئين جيو شوه ناه ڪو سڀ جڳ ڏٺا هندي.

سنڌي ترجمو:

ڳندي ٻڌان ها جي ڄاڻان ها، پلٽ ڇڏائي ويندو،
 ڳولهيم سڀ سنسار نه ملير، ڪو به وڏو تو جيڏو.

ڏکين لفظن جي معنيٰ :

لڙ = لڙ لڳڻ، پلٽ

ڇڻا = ڇڻڻ

پيڏي = پڪي

پائين = پٿرين

ٿئين = تو

جيوه = جيڏو وڏو

شوه = پريتم

هنڊ = آزمائي

9

ڪرو ڪرنت صاحب ۾ ٽنل دوهو:

فریدا جي تو عقل لطیف ڪالی لک ن لیک،
آپنڙي ڪریوان ۾ مین مہ سر نینوا ڪر دیک
دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

فریدا، جي تو عقل لطیف، ڪالی لک نہ لیک،
آپنڙي ڪریوان ۾ منهن نوا ڪر ڏیک^①.

سنڌي ترجمو:

لک نہ ڪارا لیک فریدن، ڪجهہ تہ عقل ڌار،
ڪڏھين تہ تون بہ ڪنڌ جھڪائي، پنهنجا عیب نہار.

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

آپنڙي = پنهنجي
ڪریوان = گریبان، سنڌيءَ ۾ مروج آهي.
سي ڪنن ٻهر هڻن پاه، جن گڏيو گر ڪریوان ۾. (شاھ)

① اصل متن ۾ ”منهن سر نینوا ڪر“ لکيل آهي جيڪو محاوري جي لحاظ کان غلط آهي
پروفیسر محمد آصف خان اصلاح ڪري ”سر نینوا ڪر“ لکيو آهي پر محاوري ۾ منهن
استعمال ٿيندو آهي. ”نینوا ڪر“ بہ صحیح نہ آهي ان ڪري مون ”نوا ڪر“ لکيو آهي. نواڻڻ
اڪر بابا فرید هڪڙي ٻئي دوهي ۾ بہ استعمال ڪيو آهي
جو سر سائين و نہ نوي، سو سر ڪپ اٿار.

10

ڪرو ڪرنٽ صاحب ۾ ڏنل دوهو:

فریدا جوڻي مارن مُڪيا تنهانَ ماري گهر،
آپنڙي گهر جائي، پير تنها دي چم.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

فریدا جو ٽئين مارن مُڪيان، تنهان نہ مارين گهر،
آپڻي گهر جائي، پير تنهان دي چم.

سنڌي ترجمو:

فریدا جي ڪو تو کي ماري سائين، تنهن کي تون نہ مار،
پير چمي تنهن ماڻهو ۽ جا تون، گهر جي واٽ نهار.

ڏکين لفظن جي معنيٰ :

جو = جيڪي
تنهن = توکي
مڪيان = مڪون
تنهان = تنکي
گهر = موٽائي. موٽ ۾
آپڻي = پنهنجي
چائي = وڃي
دي = جا
چم = چمي

11

گرو گرنٽ صاحب ۾ ڏنل دوهو:

فريدا جان تو ڪڻ ويل تان تُو رَٽا دُني سيون،
مرگ سوائي نيھ، جان پريا تان لڌيا.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

فريدا جان تو ڪڻ ڏينهن تان تُو رَٽا دُني سيون،
مرگ سوائي نينهن، جان پريا تان لڌيا.

سنڌي ترجمو:

فريدا، ڪڻ سنڌي ويل لنگهي ويئي، ڪيٺ ڪانه ڪمائي،
موت وڌائي نينهن ته سمجهبو، لڏن ويل آ آئي.

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

رَٽا = رتل	مرگ = موت
دني = دنيا	سوائي = وڌايل
ويل = گهڙي	جان = جيئن
سيون = سان	تان = تيئن
	لڌيا = لڏيو

بابا فرید جو هي دوهو بہ گرنٽ ۾ غلط ڇپيل آهي. اصل ۾ هي سورنو آهي. پهرين مصرع جو قافيو ويل ۽ ٻئي جو نينڻ ڏنل آهي جيڪو غلط آهي، ٻيا ته پهرين مصرع ۾ ويل لفظ غلط ٻيا وري ٻئي مصرع ۾ نينهن، مون نينڻ لفظ کي صحيح سمجهي ڪڻ ويل جي جاءِ تي ڪڻ ڏينهن لکيو آهي.

12

ڪرو ڪرنٽ صاحب ۾ ٽنل دوهو:

ديڪ فريدا جُ ٿيا، ڌاڙي هوني پُور،
اڳهه نيڙا آيا، پچار هيا دور.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

ڏيڪ فريدا جو ٿيا، ڌاڙهي هوني پُور،
اڳهه نيڙي آيا، پچار هيا دور.

سنڌي ترجمو:

ڏس ته فريدن ڇا ٿيو، اچي ٿي وئي ڌاڙهي،
آيا ڏينهن پڇاڙي ۽ جا، گذري وئي اڳياڙي.

ڏکين لفظن جي معنيٰ :

پُور = اچي

اڳهه = اڳياڙي

نيڙي = ويجهو

پچار = پهچون

13

گرو گرنٽ صاحب ۾ ٿنل دوهو:

ديک فريدا جُ ٿيا، شکر هوئي وسُ،
سائين ٻاجهه آڻي، ويدن ڪهني ڪس.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

ڏيک فريدا جو ٿيا، شکر هوئي وس،
سائين ٻاجهون آڻي، ويدن ڪهڻي ڪس.

سنڌي ترجمو:

کنڊُ به هان ته وهِ ٿي ويئي، ڇا ٿيو ڏس فریدن،
پنهنجي سهڻي سائينءَ بنان ٻيو ڪنهن کي ڏسيون ويدن.

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

جُ = جو

ٿيا = ٿيو

شکر = ڪنڊ

هوئي = ٿي

وس = وه

ٻاجهون = ڪانهو ءِ، بنان

14

ڪرو ڪرنٽ صاحب ۾ ڏنل دوهو:

فريدا اڪي ديك پتيڻيان، سن سن ريڻي ڪن،
ساڪ پڪندي آئي آ، هور ڪريندي ون.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

فريدا، اڪين ڏيک پتيڻيان، سن سن ريڻي ڪن،
ساڪ پڪيندي آئي آ، هور ڪريندي ون.

سنڌي ترجمو:

فريدا، اڪين ڪي ويساهُ اچي ويو، نيٺ ته ڍاپيا ڪن،
پوک پچڻ تي ايندي آ ته، نوان ڪندي آ ون.

ڏکين لفظن جي معنيٰ :

اڪي = اڪيون
پتيڻيان = پت ڪيائون، ويساه ڪيائون
ريڻي = ٽمار ٿيا، پرجي ويا،
ساڪ = پوک
پڪيندي = پچڻ تي
هور = ٻيو
ڪريندي = ڪندي آ
ون = رنگ

15

ڪرو ڪرنت صاحب ۾ ٿنل دوهو:

فریدا ڪالي جنهي نه راویا، ڌولي راوی ڪو،
ڪر سائين سیو پرهڙي، رنگ نویلا هو.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

فریدا، ڪالین جنهن نه راویا، ڌولین راوی ڪو،
ڪر سائین سیون پرهڙي، رنگ نویلا هو.

سنڌي ترجمو:

فریدا، ڪارا وار نه یار رجھائڻ، ٿي وڻڻ اڇا وار،
جاڳي ڪر تون پرہ پرین ۽ سان، رنگ نئون ٿي یار.

ٽکین لفظن جي معنی:

ڪالي = ڪاري رات معنی 'جوانی جڏهن وار ڪارا هوندا آهن.

جنهي = جنهن

راویا = رجھايو

ڌولي = اڇاڻ جي وقت. معنی 'جڏهن وارن جو رنگ اهو ٿيو. زندگيءَ جي شام ٿي.

سیون = سان

پرهڙي = پرہ جو لم تصویر

نویلا = نئون.

16

ڪرو ڪرنٽ صاحب ۾ ڏنل دوهو:

فريدا، جن لوئڻ جڳ موهيا سي لوئڻ مين ڏٺ،
ڪجل ريك ن سهديا، سي پنڪي سو ۽ ٻٺ.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

فريدا جن لوئڻ جڳ موهيا، سي لوئڻ مين ڏٺ،
ڪجل ريك نه سهنديان، سي پنڪيءَ سونهن وٺ.

سنڌي ترجمو:

فريدا جن موهيو هي جڳ هو سارو، سي اڪيون مون ڏٺيون،
ڪجل ريك سٺي نه جن ٿي، تن ۾ پڪين جون وٺيون.

ڏکين لفظن جي معنيٰ :

لوئڻ = اڪيون، سنڌيءَ ۾ 'لوئڻا هڻڻ' محاورو آهي.

ڏٺ = ڏٺيون

ٻٺ = ٻٺ

17

گرو گرنٽ صاحب ۾ ڏنل دوهو:

فریدا ڪوڪیندیان چانگیندیان متی ڏیندیان نت،
جو شیطان ونجهانیا، سی ڪت قیرہ چت.

دوهی جی امکانی پڙهڻی:

فریدا، ڪوڪیندیان چانگیندیان، میان ڏیندیان نت،
جو شیطان وڃائیا، سو ڪت قیری چت.

سنڌي ترجمو:

فریدا، متیون ڏیئي سمجھایائون، ڪری واک وڌا،
جنهن دل ۾ شیطان جو دیرو، ڪئن سمجھي دل سا.

ڏکین لفظن جی معنی:

ڪوڪیندیان = ڪوڪیندي
چانگیندیان = وڌا واک ڪری
ونجهانیا = وڃائیا

18

گروگرنٽ صاحب ۾ ٽنل دوهو:

فریدا ٿيو پواهي ڊپ ، جي سائين لوڙه سڀ ،
اک چچ پيا لتاڙيه تان سائين دي در واڙياه .

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

فریدا، ٿيو پواهي ڊپ ، جي سائين لوڙهي سڀ ،
هڪ چنڊ، پيا لتاڙيه، تان سائين دي در واڙيه .

سنڌي ترجمو:

فریدا جي سائين جي سڪ نه ٿيڃي، ٻوٽي جو گاهُ،
ڪوئي لتاڙي ڪوئي پٽي نه ملي سائين جو چاه .

ٽکين لفظن جي معنيٰ :

ٿيو = ٿيڻ

پواهي = رستي جو

ڊپ = ڊپ

لوڙه = گهرين

چچ = چٽي

لتاڙيه = لتاڙيه

واڙياه = واڙيه

19

گرو گرنٿ صاحب ۾ ٽنل دوهو:

فریدا خاکُ نہ ننديئي، خاکو جيڏ نہ ڪوئ،
جيو ديان پيران تلي موٽيان اويو هوئ.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

فریدا خاک نہ ننديئي، خاکو جيڏ نہ ڪوئ،
جيونديان پيران تلي، موٽيان اويو هوئ.

سنڌي ترجمو:

مٽيءَ وڏو مان فريدا، مٽي ٽنڊ نہ يار،
جيئندي پيرن هيٺ، مرون تہ، مٿان مٽيءَ بار.

ٽکين لفظن جي معنيٰ:

ننديئي = نندجي

خاکو = خاک، مٽي

جيونديان = جيئندي

تلي = هيٺ

موٽيان = مرن کانپوءِ

20

ڪرو ڪرنت صاحب ۾ ٽنل دوهو:

فریدا ، جالب تانيه ، ڪيا لب تاه ڪوڙا نيھ ،
ڪچر جھت جَتِ لڳائي ، چپر تتي ميھ .

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

فریدا ، جان لب تان نينهن ڪيا ، لب تان ڪوڙا نينهن ،
ڪچر جَتِ لڳائي ، چپر ترنا مينهن .

سنڌي ترجمو:

فریدا ، لوپ جي آ ڪنهن نينهن ۾ سو به ڪهڙو نينهن ،
ڪيسين جَتِ لڳائجي ، ٽنڊي ، وسندو مينهن .

ڏکين لفظن جي معنيٰ :

جا = جان

تا = تان

نيھ = نينهن

لب = لوپ

جھت = جت

21

کرو گرنٽ صاحب ۾ ٽنل دوهو:

فریدا، جنگل جنگل ڪیا پوہ، وڻ ڪنڊا موڙیہ،
وسي رَبُ ہنیالیئی، جھنگل ڪیا دیوندیہ.

دوہی جی امکانی پڙھڻی:

فریدا، جنگل جنگل ڪیا پوہ، وڻ ڪنڊا موڙیہ،
وسي رَبُ ہنیالیئی، جھنگل ڪیا دیوندیہ.

سنڌي ترجمو:

فریدا، جھنگ ۾ ۾ ٿو ڪنھن ڪي ڳولھن، ڳولھن ٿو ڪانڊیرا،
رب جو دیرو دل ۾ آھي، جھنگ ۾ ڪنھنجي ڳولھا.

ڏکین لفظن جی معنی.

پوہ = گھمبن ٿو

موڙیہ = موڙھیو وتین

نہ سو لاهو نہ سرو، نہ اوراڙ نہ پار،

موڙھیو وتین تن ڪي، منجھ نہار. (قاضي قادن)

ہنیالیئی = ھانو ڇ

22

ڪرو ڪرنٽ صاحب ۾ ٿنل دوهو:

فريدا ايھني نڪي جنگھي ٿل ڏنگر پواوم،
اڄ فريدي ڪوچڙا، سني ڪوهان ٿي اوم.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

فريدا، انهي نڪي جنگھين، ٿل ڏنگر پوئيم
اڄ فريدي ڪوچڙا، سني ڪوهان ٿي اوم.

سنڌي ترجمو:

فريدا، انهن ننڍڙن جنگهڙن سان، ٿر ڏنگر ڳولهيوم
سو ڪوهن جو سفر فریدن، وڃن ڏور پيوم.

ڏکين لفظن جي معنيٰ :

ايھني = انهن

نڪي = ننڍن

جنگھين = جنگهن

ٿل = ٿر

پوئيم = ڳولهيوم، مٿي ڪيو پشان، هنجن هاشان هڻڙا، (شاھ)

ڪوچڙا = سفر

سني = سو

23

ڪرو ڪرنٽ صاحب ۾ ڏنل دوهو:

فریدا راتي وڏيان، دڪھ دڪھ اٿن پاس،
درگ تنهان دا جيوشا جنھا وڏائي آس.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

فریدا راتين وڏيان، ڌڪ ڌڪ اٿن پاس،
ڌرگ تنهان دا جيوشا، جنھا وڏائي آس.

سنڌي ترجمو:

فریدن راتیون وڏیون، ڌڪي ٿو سارو ماس،
ڌن جي به ڇا زندگي، جن کي پرائي آس.

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

ڌڪ = ڌڪڻ

پاس = پاميريون

راتي = راتيون

درگ = لعنت

تنهان = تن جو

جيوشا = جيئون

وڏائي = پرائي

24

گرو گرنٽ صاحب ۾ ٽنل ٺوهو:

فریدا جي مِي ھودا واریا مَتا آئیڙیان،
ھینٽڙا جلي مجیٽ جیون، اوپر انگارا.

ٺوهي جي امڪاني پڙهڻي:

فریدا، جي مین ھوندا واریا، مَتا آئیڙیان،
ھینٽڙا جلي مجیٽ دا جیون، اوپر انگاران.

سنڌي ترجمو:

فریدا، پنهنجو پاڻ کي واریان ھا، پرین جو آیا ھا،
ھاڻي آلي ڪاٺي ۽ وانگر، دڪین ٿو اي جیٽڙا.

ڏکین لفظن جي معنیٰ :

مي = مین

ھودا = ھوندا، ھجڻ، وجود

آئیڙیان = اچڻ وارن

مجیٽ = مجیٽ

25

گرو گرنٽ صاحب ۾ ڏنل دوهو:

فریدا ، لوڙي ڊاڪ بجوريان ، ڪڪر بيڄي جَتَ ،
هندي اُن ڪٿائيندا ، پيدا لوڙهي پَتَ .

نوهي جي امڪاني پڙهڻي:

فریدا ، لوڙهي ڊاڪ بجوريان ، ڪڪرُ بيڄي جَتَ ،
هندي ڪٿائيندا ، پيدا لوڙهي پَتَ .

سنڌي ترجمو:

فریدا ، ڀوڪي ڪِرڙ ۽ ڊاڪ گهري ٿو ، ڪهڙو نه آ جَتَ ،
ڪٽيل اُن هنڊائي ٿو پر ، دل گهريس ٿي پَتَ .

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

لوڙي = گهري

بجوريان = بجور جي

بيڄي = ڀوڪي

پيدا = ڀائڻ لاءِ

ڪٿائيندا = ڪٽيل

26

کرو گرنٽ صاحب ۾ ٽنل دوهو:

فریدا کليني چڪڙ دور گهر نال پياري نيھ ،
چلان ت پجي ڪلي رھان ت ٿئي نيھ .

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

فریدا، ڳلئين چڪڙ دور گهر نال پياري نينهن،
چلان ت پجي ڪلي، رھان ت توڙي نينهن .

سنڌي ترجمو:

فریدا ڳپ گھڻين ۾، گهر به پري آ، ٻار سان منهنجو نينهن،
ويان ت پسندي ساري چادر، رھان ت تڻندو نيتھن .

ذڪير لفظن جي معنيٰ :

چڪڙ = ڳپ

نال = سال

27

ڪروگرنت صاحب ۽ نند دوهو:

يڄو سڄو ڪنبلي، الهه ورسو ميه،
جاءِ ملان تنها سڄڻا، تڙو ناهي نيھ.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

يڄي سڄي ڪنبلي، الهه ورسايو مينهن،
جاءِ ملان تنهان سڄڻان، تڙو ناهي نينهن.

سنڌي ترجمو:

پلي پسي هي ۽ ساري چادر، الله وسايو مينهن،
وڃان پرين ۽ سان وڃي ملان، تڙو ناهي نينهن.

28

ڪروگرنت صاحب ۾ ٽنل ٻوهو:

فریدا مِي ڀولوا پڳ دامت مِلي هو جاءِ ،
 گهلا روحَ نه جانِ اي ، سُرِي مِتي ڪاءِ .

ٻوهي جي امڪاني پڙهڻي:

فریدا، مین ڀولوا پڳ دا، مت مِلي هو جاءِ،
 ڳهلا روح نه ڄاڻي، سُرِي مِتي ڪاءِ .

سنڌي ترجمو:

فریدا، منهنجي پڳ نه ميري ٿي پئي، هر هر اهوئي اونو،
 جنهن مٿي تي پڳ پئي آ، مِتي ۽ مِر سو ملندو.

ٽکين لفظن جي معنيٰ :

ڀولويا = ڀليل

ڳهلا = گهلو

29

گرو گرنٿ صاحب ۾ ڏنل دوهو:

فريدا، شڪر ڪنڊ، نوات ڳڙ ماڪيون مانجها دڏ،
سيئي وستو مٺيان رب ن پجن تڏ.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

فريدا، شڪر ڪنڊ، نبات، ڳڙ ماڪيون، مانجها دڏ،
سيئي وستو مٺيان، رب به پجن تڏ.

سنڌي ترجمو:

فريدا، مُستي، ڪنڊ، نبات، ڳڙ، ماڪي، کير مٺو،
هر هڪ شيءِ آ ڏاڍي مٺي، رب جو مٺ نه ڪو.

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

شڪر = ڳڙ جي پور، مُستي

نوات = نبات

ماڪيون = ماڪيءَ جو جمع

مانجها = مينهن جو

دڏ = کير

وستو = شيون

تڏ = ته به، تڏهين به

تون تون تڏ لڳندءِ، ڪرڻند جيئن. (قاضي قادن)

30

گرو گرنٽ صاحب ۾ نٺل دوهو:

فریدا روٽي ميري ڪاٺ ڪي، لاڙن ميري بک،
جنهان ڪاڏي چوڙي، گهڻي سهن ڪي ڏک.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

فریدا، روٽي ميري ڪاٺ ڪي، لاهوي ميري بک،
جنهان ڪاڏي چوڙي، گهڻي سهن ڪي ڏک.

سنڌي ترجمو:

فریدا، ماني منهنجي ڪاٺ جي، لاهي منهنجي بک،
جي ڪاٺن ٿا سڻي ماني، گهڻا سهن ٿا ڏک.

31

گرو گرنٿ صاحب ۾ ٽنل دوهو:

رڪي سڪي ڪاءِ ڪي ٺنڊا پاڻي پيءُ،
فريدا ڊيڪ پرائي چوپڙي، نا ترسائي جيءُ.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

رڪي سڪي ڪاءِ ڪي، ٺنڊا پاڻي پيءُ،
فريدا، ڊيڪ پرائي چوپڙي، نه ترسائين جيءُ.

سنڌي ترجمو:

رڪي سڪي ماني ڪاڻي، ٿڌو پاڻي پيءُ،
ڏسي پرائي سڻي ماني، ڇو تون سڪائين جيءُ.

32

گروگرنٽ صاحب ۾ ڏنل دوهو:

اڄ ن ستي ڪنت سيو انگ مڙي مڙجاءِ ،
 جاءِ پڇه ڏوها ڳڻي ، تم ڪيو ريڻ وهاءِ .

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

اڄُ نه ستي ڪنت سيون، انگ مڙين مڙجاءِ،
 جاءِ پڇيو ڏهاڳڻي، تم ڪيو ريڻ وهاءِ .

سنڌي ترجمو:

اڄ نه ستي ڪانت سان، هر هر موڙي ڪر،
 ڪيئن وهائي رات ڏهاڳڻ، جيڪا بنان ور.

ڏکين لفظن جي معنيٰ :

ڪنت = ڪانڌ

سيون = سال

33

ڪرو ڪرنٽ صاحب ۾ ڏنل دوهو:

ساهري ڍوني ناهي پيئي ناهي ٿاڙ،
پر واتڙي نه پچني، ڏن سهاڳن ٿاڙ.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

ساهرين ڍوئي نه لهي، پيئي ناهي ٿاڙ،
پر واتئين نه پچئي، ڏن سهاڳن ٿاڙ.

سنڌي ترجمو:

ساهرين گهر ۾ مان نه جنهن جو پچيس پيءُ نه ماءُ،
گهون به گهر ۾ پچي نه جنهنڪي، سڏائي سهاڳن ٿاڙ.

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

ڍوئي = سهارو

ٿاڙ = جاءِ

پيئي = پيءُ وٽ

ڏن = نوجوان عورت

34

گرو گرنٽ صاحب ۾ ٽنل ٻوهو:

ناتي ڌوتي سنبهي ستي آءُ نچند،
فريدا، رهي س ٻيڙي هڱ دي، گئي ڪٿوري ڳند.

ٻوهي جي امڪاني پڙهڻي:

نهاتي ڌوتي، سنبهي ستي آه نچند،
فريدا، رهي سو ٻيڙي هڱ دي، گئي ڪٿوري ڳند.

سنڌي ترجمو:

وهنجي سهنجي سيج ستي آ، ڪيڏو سک آرام،
هتي هتي هڱ جي ٻيڙي ۽ وانگر، وٺي ته هتي گلغام.

35

گرو گرنٿ صاحب ۾ ٽنل دوهو:

جوين جاندي ن ڏران جي سهه پريت ن جاءِ ،
 فريدا ڪني جوين پريت بن سُڪ گئي ڪلائي.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

جوين جاندي نه ڏران، جي شوه پريت نه جاءِ،
 ڪني جوين پريت بن، سُڪ گئي ڪلائي.

سنڌي ترجمو:

پرواه ناهي وڃي جي جوين، رسي نه شل هو يار،
 ڪيڏا جوين ڪوماڻيا هن، مليو نه جن کي پيار.

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

شوه = پرين

ڪني = ڪيترا

ڪلائي = ڪوماڻيا

36

گرو گرنٿ صاحب ۾ ڏنل دوهو:

فریدا، چنٽ کٽولا وان ڏک برہ ۽ وچاڻ لیس،
ایہ ہمارا جیوٺا تُو صاحب سچي ویک.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

• چنٽ کٽولا، وان ڏک، برو وچاڻ لیف •
• ایہ ہمارا جیوٺا، تُو صاحب سچي ڏیک •

سنڌي ترجمو:

سوچ کٽولو، وان ڏک، ورہ جو بستر آ،
اها اسانجي زندگي ڏس، صاحب او سچا!

37

ڪرو ڪرنٽ صاحب ۾ ڏنل د و هو:

① برها برها آڪيي، برها تُو سلطان،
فریدا، جت تن بره ن اويجي سوتن ڄاڻ مسان.

د وهي جي امڪاني پڙهڻي:

بره بره آڪيي، برها! تون سلطان،
جس تن بره نه اويجي، سوتن ڄاڻ مسان.

سنڌي ترجمو:

نانءُ چپن تي عشق جو، عشق ته آ سلطان،
جنهن دلِ عشق نه اُپجي، سا دل ڄاڻ مسان.

① جا گهٽ پريم نه اويجي، سا گهٽ ڄاڻ مسان.
جييسي ڪال لوهار ڪي، سانس لبت ٻين پراڻ. (تلسي داس)

38

گروگرنٽ صاحب ۾ ٽنل دوهو:

فریدا اي وسُ گندلا دريان کُنڊ لواڙ،
اک راهيندي ره گئي، اک راڌي گئي اُجاڙ.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

فریدا اي وسُ گندلان، دريان کُنڊ لواڙ،
اک راهيندي ره گئي، اک راڌي گئي اُجاڙ.

سنڌي ترجمو:

وہ جا آھن گنرَ جن تي، چڙھيل آھ ميناج،
ڪي پوکيندائي رھيا، ڪن پوکيل ڪئي تاراج.

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

وسُ = وهُ

گندلان = ساڳو جان گنرَ

دريان = رکيل

لواڙ = لوڙاڙي

راهيندي = پوکيندي

رڌي = پوکيل

ڪيئي سادي هٿ ۾، رڌي اجاڙين (قاضي تادن)

39

گروگرنٽ صاحب ۾ ڏنل دوهو:

فریدا چار گوايا هندڪي، چار گوايا سَم،
ليڪا رب منگيسيا تُو آهون ڪير هي ڪم.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

چار گنوائيان هندڪي، چار گنوائيا سم،
ليڪا رب منگيسيا تون، آيون ڪهڙي ڪم.

سنڌي ترجمو:

چار پهر تو نندَ ۾ گهاري، چار پهر تو کلندي،
ليڪو گهرندَ ۾ رب تہ بنڊا، آئين تون ڪمين ڪهڙي.

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

هندڪي = هنجائي

سم = سمهي

منگيسيا = گهرندَ

40

گروگرنٽ صاحب ۾ ڏنل دوهو:

فریدا درِ دروازي جاءِ ڪي، ڪيون ڏٺو گهڙيال،
ايهه ندوسا ماريي هم دوسان دا ڪيا حال.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

در دروازي جاءِ ڪي، ڪيون ڏٺو گهڙيال،
ايهه ندوسا مارئي، هم دسان دا ڪيا حال.

سنڌي ترجمو:

اي فریدن دروازي تي، ڏٺو هو مون گهڙيال،
بي ڏوهي ۽ تي چوڻ پئي ٿي، ڏوهي جو ڇا حال.

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

ندوسا = بي ڏوهي
دوسان = ڏوهارين

41

ڪرو ڪرنٽ صاحب ۾ ڏنل د و هو:

گهڙيي گهڙيي ماريي ۽ پھري لھي سزاء ۽
سو ھينٽڙا گهڙيال جيءَ ڏکي ريڻ وهاءِ .

د وھي جي امڪاني پڙھڻي:

گهڙيين گهڙيين مارئي، پھرين لھي سزاء ۽
سو ھينٽڙو گهڙيال جيءَ ڏکي ريڻ وهاءِ .

سنڌي ترجمو:

پھر پھر تي چوٽ پيس ٿي، ھر ھر سزا ٿو کائي ۽
ھينٽڙو چن تہ گهڙيال آ سائين، ڏکي ريڻ وهائي .

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

گهڙيين = گهڙيءَ گهڙيءَ
جيون = جيان .

اھو دوهو دادو ديال جي نالي سان بہ منسوب آھي ۽
گهڙيين گهڙيين گھاريان، پھرين لھان سزاء،
مون ھينٽڙو گهڙيال جيون، ڏکڻ ريڻ وهاءِ .

42

ڪروگرنت صاحب ۾ ٽنل دوهو:

بُڊا هوا شيخ فرید، ڪنبن لڳي دیه،
جي سَو ورهیا جیوٽا، ڀي تن هوسي کیه.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

بُڊا هوڀان شيخ فرید، ڪنبن لڳي دیه،
جي سَو ورهیا جیوٽا، ڀي تن هوسي کیه.

سنڌي ترجمو:

شيخ فریدن پوڙهو ٿي وٺين، ڪنبن لڳين دیه،
سو ورهيه جي جيئندي ته به، نيٺ ته ٿيندي کیه.

ٽڪين لفظن جي معنيٰ:

ورهيان = وره

جیوٽا = جيئڻو

ڀي = به

کیه = مٽي

گُج مَ کُجا کیه، گردِ پسڻ گُگن جي.

43

گرو گرنٿ صاحب ۾ ٽنل دوهو:

فریدا، بار پرائي بیسٿا، سائین مجھی نہ دیه،
جي تون ایوین رکسي، جیو سریره لیه.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

بار پرائي بیسٿا، سائین مجھی نہ ڏي،
جي تون ایوین رکسين، جیو سريرون لي.

سنڌي ترجمو:

اهڙو وقت اچي نہ سائین، ويهان ٻئي در تي،
اهڙي وقت اچن کان اڳ ئي، جيڪر موت اچي.

ٺکين لفظن جي معنيٰ:

بار = دروازو

بیسٿا = ويهڻ

ایوین = اڻڻ

رکسين = رکندڻ

جیو = ساھ

44

ڪرو ڪرنت صاحب ۾ ڏنل دوهو:

ڪنڌ ڪهاڙا سر گهڙاڻ ڪي سر لوهار،
فريدا، هو لوڙي سَه آڀا، تو لوڙه انگيار.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

ڪنڌ ڪهاڙا، سر گهڙا، وَن ڪي سر لوهار،
فريدا، هو لوڙهي شوه آڀا، تن لوڙهين انگيار.

سنڌي ترجمو:

ڪنڌ ڪهاڙو، وَن وڍن لا، آيو آ لوهار،
وَڻ ڪي گهرجي پريتم، هن ڪي، تانڊا ۽ اڱار.

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

لوڙهي = گهري

شوه = پريتم

انگيار = اڱار

45

گرو گرنٿ صاحب ۾ ڏنل د وھو:

فریدا ، اڪنھا آتا اگلا اڪنھا ناھي لوڻ ،
اڳي گني سنجھاپسنھ چوٽا کاسي ڪوڻ .

د وھي جي امڪاني پڙھڻي:

اڪنان آتا اگلا اڪنان ناھي لوڻ ،
اڳي ڳئي سچاپسن، چوٽا کاسي ڪوڻ .

سنڌي ترجمو:

ڪن وٽ ناھي لوڻ تہ ڪن وٽ ، اتي جا ھن ڏير،
اڳتي سڀ سڃاتا ويندا، چوٽون کائيندو ڪير .

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

اڪنان = ھڪڙن

اگلا = اڳ ميو

سچاپسن = سڃاتا ويندا

چوٽا = چوٽون

46

ڪرو ڪرنٽ صاحب ۾ ڏنل دوهو:

پاس دما مي ڇت سِرِ پيري سڌ ورڌ،
جاءِ سُتي جيران مهه ٿيبي اتي مان گڏ.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

پاس دما مي، ڇتِ سِرِ پيرين سڌ ورڌ،
جاءِ سُتي جيران ۾ ٿئي اتي مان گڏ.

سنڌي ترجمو:

در تي جن جي دهل دما مان، دولت جا مانڊان،
نيٺ پيا سي قبرن ۾ سُتا سي مُردن سان.

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

دما مين = دهل دما مان

پيرين = پيرون

سڌ ورڌ = مال ڪمال

جيران = قبرستان

اتي مان = يتيمن سان

47

ڪروگرنت صاحب ۾ نئل دوما:

فریدا ، ڪوئي مندپ ماڙيا اُساريدِي به گئي ،
ڪوڙا سودا ڪر گئي ، گوري آءُ پئي .

دوما جي امڪاني پڙهڻي:

ڪوئي ، مندپ ، ماڙيان ، اُساريندي پي ڳئي ،
ڪوڙا سودا ڪر ڳئي ، گورين آءُ پئي .

سنڌي ترجمو:

لڏي ويا جن محل اڏيا ٿي ، وڏا ها جن جا شان ،
ڪوڙو وڻج ڪري ويا هاڻي ، قبرن جا مهمان .

لڏڪين لفظن جي معنيٰ:

ڪوئي = ٻنگلا

گورين = قبرن ۾

48

گرو گرنٿ صاحب ۾ ڏنل دوهو:

فریدا ڪنٿڙ میڃا اگلیا جند ن ڪانی میڃ،
واری آپو آپڻی، چلی مشانڃ شیڃ.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

ڪنٿڙ میخان اگلیان، جند نہ ڪاڻی میڃ،
واری آپو آپڻی، چلی مشانڃ شیڃ.

سنڌي ترجمو:

گڏڙي ٽاڪن سان ٽاڪيل، جند نہ ڪو ٽاڪو،
شیڃ مشانڃ واری وٺی، هلیو هتان سڀ ڪو.

49

گرو گرنٽ صاحب ۾ ڏنل دوهو:

فریدا، دُہ دیوی بلندیا ملک بیٺا آہ،
گڑ لٽیا گھٽ لٽیا دیوڙي گیا بجھاءِ .

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

ڏون ڏيوي بلنديان، ملک بهٺا آءِ،
گڙءُ لٽيا، گھٽ لٽيا، ڏيوڙي ڳيا بجھاءِ .

سنڌي ترجمو:

ڏيٺا به ٻرندا رهيا، آيو ملک الموت،
ڪوٽ ڪيرائي گهر لٽائين، وسائي ويو سو جوت .

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

بلنديان = ٻرندي

گھٽ = اندر

ٻريان سنڌي ڳالهڙي، رهي نه اندر گھٽ. (شاھ)

50

گرو گرنٽ صاحب ۾ ٽنل دوهو:

فریدا دیک ڪپاهي ج ٿيا جو سر ٿيا تلاءُ،
ڪمادي ار ڪاگدي ڪني ڪوٺيا،
مندي عمل ڪريديا ايہ سزا تناءُ.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

ڏيک ڪپاهين جو ٿيا، جو سر ٿيا تلاءُ،
ڪمادي اور ڪاگدي، ڪُنين، ڪوٺيان،
مندي عمل ڪرينديان، ايہ سزا تنهان.

سنڌي ترجمو:

ڏس ته فریدن ڇا ٿيو، ڪپهه ترن سان،
ڪمند، ڪاغذ، ڪني، ڪوٺي جو تون حال سڃاڻ،
ڪڏا ڪم ڪرڻ ٿا جيڪي، تن جو انت هي ڄاڻ.

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

- ڪپاهين = ڪپهه سان.
- ٽلان = ترن سان.
- ڪمادي = ڪمند سان.
- ڪاگدي = ڪاغذ سان.
- ڪني = ڊيگري.
- ڪوٺيان = ڪوٺلن سان.
- مندي = خراب.
- ڪرينديان = ڪندي.
- ايہ = ايها.
- تلاءُ = تن کي.

51

ڪرو ڪرنت صاحب ۾ نفل نوهو:

فریدا ڪنِ مِصلا صوف ڪلِ دلِ ڪاتي ڳڙ وات ۽
 باهر ڏسي چانثا دلِ اندياري رات.

نوهي جي امڪاني پڙهڻي:

ڪنڌِ مِصلا صوف ڳڙ دلِ ڪاتي ڳڙ وات ۽
 باهر ڏسي چانثا دلِ اندياري رات.

سنڌي ترجمو:

نيڪ نمازي، ڳڙو ڪپڙا، دل ۾ ڪاتي، واتِ مٺان،
 دل ۾ ڪاري رات آ، منهن تي چوڏهين جي چانڊان.

ٺڪين لفظن جي معنيٰ:

ڪنڌ = ڪلهي
 صوف = اوني ڪپڙا
 چانثا = چانڊان

52

گرو گرنٿ صاحب ۾ ڏنل دوهو:

فریدا رتي رت نہ نکلي جي تن چيري ڪوئ ،
جو تن رتي رب سيو تنِ تنِ رت ن هوئ .

درهي جي امڪاني پڙهڻي:

رتي رتُ نہ نکلي، جي تن چيري ڪو،
جو تن رتي رب سيون، تنِ تنِ رت نہ هو .

سنڌي ترجمو:

رتي رتُ نہ نکري، جي تن چيري ڪوئ،
جي تن رتا رب سين، تنِ تنِ رت نہ هوئ .

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

رتي = رتا

سيون = سان

53

ڪرو ڪرنٽ صاحب ۾ ڏنل دوهو:

پي پي تن ڪيڻ هوءَ لوپُ رتُ وڇه جاءِ ،
 ڪيو بسيتَرِ ذاتِ سُدَ هوءَ .^①

سنڌي ترجمو:

مٽي پٽي ته مٽي ٿئي تڻُ، رهي لوپ نه رتُ ،
 ذاتو وجهيو باد ۾ سائين، ٿيندو باه سو انت

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

پي = پي جي معنيٰ پوڻ يا ڊپ آهي، پر منهنجي خيال ۾ هي لفظ پي نه پر پون آهي.
 پي = پٽي
 ڪيڻ = ڪاڏو، خدا، خوراڪ

① هي دوهو ڪرنٽ ۾ غلط ۽ ڇڏيل آهي جو پٽي مرمي جي آخري ڇرڻ ۾ نه وزن آهي ۽ نه ٿاڻيو

54

ڪرو ڪرنٽ صاحب ۾ ٽنل دوهو:

فریدا، سوني سرور ڏونڊ لهُ جڻهُ لِي وِٽُ،
چپڙ ڏونڊي ڪيا هوي چڪڙ ڊبي هُٽُ.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

سوني سرورُ ڏونڊ لهُ، جڻُون لِي وِٽُ ،
چپڙ ڏونڊي، ڪيا هوي، چڪڙ ڊبي هُٽُ .

سنڌي ترجمو:

سَرُ ڪو اهڙو ڳولهُ فریدن، جتان لِي وِٽُ ،
ڏوري مان تو ڇا هُٽُ ايندو، ڳپ ۾ پوندِ هُٽُ.

ٽڪين لفظن جي معنيٰ:

سرور = سَرُ، تلاءُ

جڻُون = جتان

چپڙ = ڏورو

چڪڙ = ڳپ

ڊبي = ٻڏي

55

ڪرو ڪرنت صاحب وٽنل دوهو:

فريدا تندي ڪنت ن راويو وڏي ٿي مني آس،
ڏن ڪوڪيندي گور ۾، تي سه نا ملي آس.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

تندي ڪنتُ نه راويو وڏي ٿي مياس،
ڏن ڪوڪيندي گور ۾ تنهن شوه سان نه مياس.

سنڌي ترجمو:

جوينَ ڏينهن نه ڪانڌ رجهايم، وڏي ٿي مئياس،
آخر قبر ۾ ڪوڪيندي ته، پر سان نه مئياس.

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

ڪنت = ڪانڌ

راويو = ريجهايو

ڏن = جوان ڄمار

گور = قبر

شوه = محبوب

56

ڪرو ڪرنٽ صاحب ۾ ٽنل دوهو:

فریدا سرُ پلِيا داڙي پلي مڃان پي پليان ۽
ري من گهلي بانوري ۽ ماڻھ ڪيا رليان .

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

سرُ پلياءَ ڏاڙهي پلي: مڃان پي پليان ۽
ري من گهلي بانوري، ماڻھن ڪيا رليان .

سنڌي ترجمو:

اچي ڏاڙهي، اچو مٿو، مڃيون به اچيون،
اڃان چئين ٿو من اباڻا، مزا ڪي ماڻيون.

ٽڪين لفظن جي معنيٰ:

پليا = اچو ٿيو

گهلي = اباڻي

رليان = مزا

57

گروگرنٽ صاحب ۾ ڏنل دوهو:

فریدا ڪوئي دڪن ڪيڙا، پر نیندڙي نوار،
جو ده لڌي گانوڻي، گني ولاڙ ولاڙ.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

ڪوئي دڪن ڪيڙا، پر نیندڙي نهار،
جو ڏينهن لڌي گانوڻي، گني ولاڙ ولاڙ.

سنڌي ترجمو:

ڏس پرڻجي ويٺي جنهن جي، سڱ گهرن لاءِ ميڙا،
کيڏن جا ڏينهن چار مليا هئا، سي به گذري ويڙا.

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

دڪن = سڱ گهرن لاءِ ويڙ

ڪيڙا = ڪيڙا

پرڻيندڙي = پرڻجي ويندڙ

لڌي = مليا

گانوڻي = گائڻ لاءِ

ولاڙ = جلدي، تڙت

توڙي ولاڙون ڪرين، توڙي هليين وڪ. (شاه)

58

ڪرو ڪرنت صاحب ڀر نئل ٻوهو:

فریدا ، ڪوئي مندپ ماڙيا ايت ن لائي چتُ ،
مٽي پئي اتولوين ڪوئ ن هوسي مٽُ .

ٻوهي جي امڪاني پڙهڻي:

ڪوئي، مندپ ، ماڙيان، ايت نه لائين چتُ،
مٽي پئي اتولوين، ڪوئي نه هوسي مٽُ .

سنڌي ترجمو:

هي جي مندپ ماڙيون، تن سان لاءِ نه چتُ،
مٽي پوندي ان مٽي، ڪوئي نه هوندي مٽُ .

تڪين لفظن جي معنيٰ:

اتولوين = اڻ مٽي

59

گرو گرنٽ صاحب ۽ ٽنل دوهو:

فریدا، مندپ مالُ ن لاءِ مرگ سٿاڻي چتِ ڌر،
سائي جاءِ سمھال جٿي هي تو ونجھشان.

دوهي جي امڪاني پڙھڻي:

مندپ مالُ نہ لاءِ، مرگ سٿاڻي چتِ ڌر،
سائي جاءِ سنيال، جٿي هي تو ويڄشان.

سنڌي ترجمو:

ماڙئين مالُ نہ لاءِ، ڪر ڪو موت جو ڌيان،
ڌيان ۾ رک سا جاءِ، جاتي توکي ويڄو آهي.

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

سٿاڻي = اڇن ٿا آواز، سٿاڻي سمنڊ ڇا، (شاھ)،
لالن لايو ڏينھڙا، ڪنھن سٿاڻي سانگ (شاھ)،
چت ڌر = ڌيان ۾ رک،
مرگ = موت.

60

گروگرنٽ صاحب ۾ ڏنل دوهو:

فريدا جنهي ڪمي ناه گن تي ڪمڙي وسار،
مت شرمندا ٿيو هي، سائين دي دربار.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

جنين ڪمين ناهِ ڳن، ڳن سي ڪمڙي وسار،
مت شرمنده ٿيئون، سائين دي دربار.

سنڌي ترجمو:

جيڪي ڇڱا ڪم نه آهن، سي تون ڪم وسار،
ته جيئن ٿئين نه شرمندو، سائين جي دربار.

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

تي = سي

61

ڪرو ڪرنت صاحب ۾ ڏنل دوهو:

صاحب دي ڪر چاڪري دل دي لاهِ پِراڻدِ ،
درويشان نون لوڙهي، رڪان دي جيراندِ .

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

صاحب دي ڪر چاڪري، دل دي لاهِ پِراڻدِ ،
درويشان ڪون لوڙهيئي، رُڪان دي جيراندِ .

سنڌي ترجمو:

صاحب جي ڪري چاڪري، دل جا لاهِ گمانَ،
ڳولهي لهُ درویش سي، جي وَنَ سمانَ .

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

پِراڻدِ = وهم گمان

رڪان = وڻ

جيراندِ = جگر حوصلو

62

گرو گرنٿ صاحب رٿنل دوهو:

فریدا کالی میڌی ڪپڙي ڪالا میڌا ویس،
گنهي پریا می قران لوک کهي درویش.

دوهی جی امکانی پڙهڻی:

کالی میڌی، ڪپڙی، ڪالا میڌا ویس،
گناهین پریا مین قران، لوک کهي درویش.

سنڌی ترجمو:

کارا منهنجا ڪپڙا، ڪارو منهنجو ویس،
مان گناهن سان ڀریل، لوک چوی درویش.

ڏکین لفظن جی معنی:

میڌی = منهنجا.

گنہین = گناهین.

63

گرو گرنٽ صاحب ۾ ڏنل دوهو:

تتي توءَ ن پلوي جي جل ٿبي دهِيءَ ،
 فريدا ، جو ڏهاڳن رب ديءَ ، جهوريندي جهور ميءَ .

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

تتي توءَ نه پلئيءَ جي جل ٿبي ڏيءَ ،
 جو ڏهاڳن رب ديءَ ، جهرندي جهريءَ .

سنڌي ترجمو:

تتيءَ تي جي پاڻي وجهيو ، ٿڌي مور نه ٿنديءَ ،
 مولا جي جا ڏهاڳن آهي ، سدا سا جهرندي رهنديءَ .

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

توءَ = توڙي نه ڏئين توءَ ، توج تنهنجو آسرو (قاضي قادن)
 پلئي = سنڀلجي
 جهورينديءَ جهري = نه تو سنڀل تات ، نه جهري تو آه ڪا . (قاضي قادن)

64

گرو گرنٺ صاحب ۾ ٽنل دوهو:

جان ڪناري تان چاڙ ويواهي تان مامي،
 فريدا ايهو پچتاڙ وٽ ڪناري ن ٿئي.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

جن ڪناري تان چاڙ ويواهي تان مامي،
 فريدا ايه پچتاڙ وٽ ڪناري نه ٿئي.

سنڌي ترجمو:

ڪناري هڻي ته چاه، پرڻي وڌيا معاملو.
 هاڻ اهو پچتاڙ ٻيهر ڪناري ڪيئن ٿيان.

ٺڪين لفظن جي معنيٰ:

ويواهي = پرڻي

وٽ = وري

65

گرو گرنٿ صاحب ۾ ڏنل دوهو:

ڪلر ڪيري ڇڙي آءُ اُٿي هنج،
چنڄو بودنہ ن پيوہ اُڏن سندي ڏنجہ.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

ڪلري ڪيري ڇڙين، آءُ اُٿي هنج،
چنڄو ٻوڏن نہ پيون، اُڏن سندي ڏنجہ.

سنڌي ترجمو:

سينو سارو سڙ، اچي لٿا هنج،
جهنب ٻوڏن نہ پيئن، اُڏن سندي ڏنجہ.

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

ڪيري = ڪيري

ڇڙين = ڇڙي

اُٿي = لٿا.

اڪيون پسن ڪي پرين، ڀري التبان مجھ. (دادو ديال)

اڪيون آڪاسان فوجون ڪري اُٿيون.

جنهن مڪ مرانءِ، اهي اُٿي اڪڙين.

چنڄو = جهنب

ڏنجہ = ايذاءُ، ڀسي ڀڙ پرين جي، ڏور ٿيا سڀ ڏنجہ نہ.

66

گرو گرنٽ صاحب ۾ ڏنل بوهو:

هنس اُڏر ڪوڏري پيا لوڪ وڌارن جاءِ ،
گهلا لوڪ ن ڄاڻدا هنس ن ڪوڏرا ڪاءِ .

بوهي جي امڪاني پڙهڻي:

هنج اُڏر ڪوڏري پيا، لوڪ اُڌارن جاءِ ،
ڳهلا لوڪ نه ڄاڻدا، هنج نه ڪوڏرا ڪاءِ .

سنڌي ترجمو:

ان تي لڻا هنج، ماڻهو هڪٻئي هليا،
ماڻهوڙا بي سمجه، هنج ته موتي ڪاٺن .

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

ڪوڏر، = ان جو قسم

وڌارن = اڌارن

ڳهلا = نادان

67

گرو گرنٽ صاحب ۾ ٽنل دوهو:

چل چل گڻيان پنڪيان ، جني وساني تل ،
 فريدا سر پريا پي چلسي تهڪي ڪو اڪل .

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

چل چل ڳڻيان پنڪيان، جنهين وسائل تل،
 سر پريا پي چلسي، تهڪي ڪنور اڪل .

سنڌي ترجمو:

اڏي وياسي هنج، سر ۾ جن جو واسو،
 سڪي ويندو سو سر، ڪڙندو ڪنول اڪيلو .

ٺڪين لفظن جي معنيٰ:

پنڪيان = پڪي

جني = جنهن، جن

تل = تلاءُ

سر = تلاءُ

تهڪي = ڪڙي. وسي ٿو وڏو ڳڙو، تهڪن ٿيون ٿاريون. (شاھ)

ڪنور = ڪنول. ڪنور پاڙون پاتار ۽ پنور پري آهاس. (شاھ)

اڪل = اڪيلو

68

ڪرو ڪرنٽ صاحب ۾ ٽنل ٻوهو:

فریدا، اِٽِ سِراڻي پوءِ سَوَن ڪيڙا لڙيو ماس،
ڪيٽڙيا جڳ واپري، اڪت پيا ماس.

ٻوهي جي امڪاني پڙهڻي:

اِٽِ سرهاڻي، پوءِ سَوَن ڪيڙا لڙيو ماس،
ڪيٽڙيان جڳ واپري، اڪت پيا ماس.

سنڌي ترجمو:

سِرَ ويهاڻو، مٽي بستر، ڪيٽڻان ماس کائيندا،
هڪڙي پاسي لپتي لپتي، جڳ کي گذري ويندا.

ٺڪين لفظن جي معنيٰ:

اِٽِ = سِرَ

پوءِ = پوءِ، مٽي

سَوَن = سوڻ

ڪيڙا = ڪيٽڻان

ڪيٽڙيا = ڪيٽڙا

واپري = گذري

اڪت = هڪ

پاس = پاسي

69

ڪرو ڪرنت صاحب و نئل دوهو:

فریدا، ڀٽي گهڙي سَوَ نوي، توتي ناگر لڄ،
عزرائيل فرشتا، ڪين گهر ٿئي اڄ،

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

ڀٽي گهڙي سَوَ نوي، توتي ناگر لڄ
عزرائيل فرشتا، ڪين گهر ٿئي اڄ

سنڌي ترجمو:

ڀڳي گهڙي رنگا رنگي، تتي سهڻي ڌوري،
ڏسون ته عزرائيل اچي ٿو، ڪٿي جو نٿي ٿي.

لکين لفظن جي معنيٰ:

ڀٽي = ڀڳي

گهڙي = گهڙيل، ڪهاڻي

سَوَ نوي = سون رنگن واري

ناگر لڄ = سهڻي ڌوري

نٿي = ناهي

70

گرو گرنٿ صاحب ۾ ٽنل ٺوهو:

فریدا ڀني گهڙي سَوَ نوي، ٽوڙي ناگر لڄ،
جو سڄڻ پڻ ڀار ٿي، سي ڪيو آه اڄ.

ٺوهي جي امڪاني پڙهڻي:

ڀني گهڙي سَوَ نوي، ٽوڙي ناگر لڄ،
جو سڄڻ پون ڀار ٿي سي ڪيون آهن اڄ.

سنڌي ترجمو:

ڀڳي گهڙولي رنگا رنگي، ڀڳي آ ڏوري سُهڻي،
ڪنڻن اچي سو يار جو ٿيڙو، مٺي ۽ منجه مٺي.

71

گرو گرنٿ صاحب ۾ ڏنل دوهو:

فریدا بي نواجا ڪتیا ایہ ن ڀلي ریت،
ڪڀي چل ن آيا پنجی وکت مسیت.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

بي نمازا ڪتيا، اي نه ڀلي ريت،
ڪڀي چل نه آيا، پنجئي وقت مسيت.

سنڌي ترجمو:

بي نمازي ڪتا، اها نه چڱي ريت،
ڪڏهن هلي نه آئين، پنج ئي وقت مسيت.

72

ڪرو ڪرنت صاحب ۾ نٿل دوهو:

اٺ فریدا اُجو ساڄ صبح نواج ڪزار،
جو سِرُ سائين تا نوي سو ڪپ اُتار.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

اٺ فریدا، وضو ساڙ، صبح نماز ڪزار،
جو سِرُ سائين نه نوي سو سِرُ ڪپ اُتار.

سنڌي ترجمو:

اُٺ فریدن، وضو ڪر، صبح جي پڙه نماز،
جهڙي نه جيڪو سائين آڏو سو ڪٿي ڪپ تون ڀار.

ٺڪڻ لفظن جي معنيٰ:

اُجو = وضو

ساڄ = ڪر

نواج = نماز

ڪزار = پڙه

73

ڪرو ڪرنٽ صاحب وٽنل دوهو:

جو سرُ سائين نا نوي سو سرُ ڪيڃي ڪاڙ ۽
ڪٽي هيٺ جلاڻيئي ۽ ٻالن سندي ٿاڙ ۽

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

جو سرُ سائين نہ نوي، سو سرُ ڪيڃي ڪاڻين،
ڪٽي هيٺ جلاڻيئي ۽ ٻالن سندي ٿاڻين ۰

سندي ترجمو:

جُھڪي نہ جيڪو سائين آڏو سو ڪنڌ آ بيڪار،
اڇو ڪنڌ آ ڪهڙي ڪم جو تنهن کي چاه ۽ ساڙ ۰

ٽڪين لفظن جي معنيٰ:

ڪاڻين = ڇا

ٻالن = ٻارن

ٿاڻين = جاءِ تي

74

گرو گرنٿ صاحب ۾ ٽنل دوهو:

فریدا ڪٿي تیڏي ما پیا جنهي تو جٿیوه،
تي پاسي اوئِ لد گني تو اچي نه پتیثیوه.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

ڪٿي تیڏي مایو، جنهين تو جٿیو،
تین پاسو او لد گني اچي نه پتیثیو * *

سنڌي ترجمو:

جنم ڏنو هو تو کي جن سي، ڪٿا ویا پيءُ ماءُ،
هو ته ڪڏهين جو لڏي هلیا ویا، کیو نه تو ویاہ.

75

ڪرو ڪرنت صاحب ۾ ڏنل دوهو :

فریدا من میدان ڪر توني ٽبي لاءِ ،
اڳي مول ن آوسي دوجڪ سندي باه .

دوهي جي امڪاني پڙهڻي :

فریدا من میدان ڪر توني ٽبي لاءِ ،
اڳي مول نه آوسي دوزخ سندي باه .

سنڌي ترجمو :

فریدن من میدان ڪر، دڙا دڪيون ڊاه،
ڪڏهن نه تنهنجي ويجهو ايندي دوزخ سندي باه .

ڏکين لفظن جي معنيٰ :

توڻي ٽبي = دڙا دڪيون

مول = مور

آوسي = ايندي

دوجڪ = دوزخ

76

گرو گرنٽ صاحب ۾ ٽنل ٻوهو:

فرید ا ج ده نالا کپیا جي گل کپھ چک،
پونھ ن اتي معاملي، سھان نہ اتي ڏک.

ٻوهي جي امڪاني پڙھڻي:

جنھن ڏينھن نالا کپيا، جي گل کپي چک،
پون نہ اتي معاملي، سھان نہ اتي ڏک.

سنڌي ترجمو:

جنھن ڏينھن ناڙو وڍيو، گند کپي ها ڪو،
هجن نہ ها پو معاملا، ڏک نہ هجي ها ڪو.

لکين لفظن جي معنيٰ:

نالا = ناڙو

چڪ = ھيم هوتن سڀن چڪ، سھو سڱ نہ ساريان.

ٻيون سڀ سڱيڻيون، مون چڪ سڀن چاه. (شاھ)

77

ڪرو ڪرنت صاحب ۽ نئل نوهو:

چڻ چلڻ رتن سي سٿينر پي ڪئي،
هيٺي مٿي ڏاه، سي جاني چلي ڪئي.

نوهي جي امڪاني پڙهڻي:

چڻ چلڻ رتن، سي سٿينر، پي ڪئي،
هيٺي مٿي ڏي، سي جاني چلي ڪئي.

سنڌي ترجمو:

اڳين، ڏندن، ڪنن، پيرن، سڀني ساٿ ڇڏيو،
پيارا ساٿ ڇڏي ويا، دل کي سمجهايان ويٺو.

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

چڻ = ڏند

چلڻ = پير

رتن = اکيون

سٿينر = مڪن

مٿين = مٿيون

ڏي = ڏي

78

گرو گرنٽ صاحب ۾ ٽنل ٺوهو:

فریدا، ٻري دا ڀلا ڪر غصہ من ن ہدہاءِ،
دیہی روگ ن لک ای ڀلی سڀ ڪجہ پاءِ.

دوہی جی امکانی پڑھتی:

ٻري دا ڀلا ڪر، غصہ مَن نہ ہنداءِ،
دیہی روگ نہ لڳئی، ڀلئ سڀ ڪجہ پاءِ.

سنڌي ترجمو:

بچڻ سان به ڪر تُو ڀلاني، ڪڏهن نہ ڪاوڙ ڪر،
پوءِ روگ نہ لڳندئ ڪوئي، سڀ ڪي ڀلو ۾ ڀر.

ڪرو ڪرنت صاحب ۾ ڏنل دوهو:

فریدا پنڪ پراهڻي، دُني سَهاوا باغ،
نوبت وڃي صبح سون، چلڻ ڪاڪر ساڄ.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

فریدا پنڪ پروهڻين، دُني سَهاوا باغ،
نوبت وڃي صبح سون، چلڻ دا ڪر ساڄ.

سنڌي ترجمو:

رنگا رنگي باغ آ دنيا، پڪيٽڙا مهمان،
نوبت وڳي صبح جي، سهيڙ تون سامان.

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

پنڪ = پڪي
پروهڻين = مهمان
سَهاوا = سهڻو، وڻندڙ
سون = سان، کان
ساڄ = تيارِي

80

گرو گرنٽ صاحب ۾ ڏنل دوهو:

فریدا رات ڪٿوري ونڊيبي ستیا ملي ن پاؤ،
جنهان نیڻ ننڊاولي، تنهان ملڻ ڪواؤ.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

رات ڪٿوري ونڊيبي، ستیان ملي نہ پاؤ
جنهان نیڻ ننڊاولي، تنهان ملي ڪیاؤ.

سنڌي ترجمو:

رات وراهیون خوشبو ننڊ سان، ڪڏهن ملي نہ پیار،
جن جا نیڻ ننڊاڪا تن کي، ملندو ڇا اي یار.

ڏکین لفظن جي معنی:

ونڊيبي = وراهجي

پاؤ = رس، پیڙ

ستیان = سمهڻ سان

ننڊاولي = ننڊاڪا

81

ڪرو ڪرنٽ صاحب ۾ ڏنل دوهو:

فريدا، هي ڄاڻيا ڏک مجھ ڪو ڏک سبائي جڳ،
اوچي چڙه ڪي ديڪيا تان گھر گھر ايا اڳ.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

مين ڄاڻيا ڏک مجھ ڪون، ڏک سبائي جڳ،
اوچي چڙه ڪي ديڪيا، گھر گھر ايا اڳ.

سنڌي ترجمو:

مون ڀانيون ڏک مون کي آهن، ڏک ۾ ڏيه آ سارو،
گھر گھر ڏک جي باه ٻري ٿي، مون جو ليٽو پاتو.

82

گرو گرنٽ صاحب ۽ نئل بوهو:

ڪنڌي واهڻ ن داه تو پي ليڪا ڏيوڻا،
جڌر رب رضاءِ، وهڻ تداؤ گو ڪري.

بوهي جي امڪاني پڙهڻي:

ڪنڌي واهڙ نه ڊاهِ، تو پي ليڪا ڏيوڻا،
جڌر رب رضاءِ، وهڻ تداؤ گو ڪري.

سنڌي ترجمو:

واهڙ ڪنڌي نه ڊاهِ، تو پڻ ليڪو ڏيڻو،
تيڏانهن وهڪ سنڌيائ، جيڏانهن رضا رب جي.

ٺڪڻ لفظن جي معنيٰ:

واهڻ = واهڙ

داه = ڊاه

جڌر = جيڏانهن

تداؤ = تيڏانهن

گو = هلڻ. وهڻ

واهڙ پريون م پاءِ، تو پڻ ليڪو ڏيڻو،

سڌا سانوڻ ڏينھڙا، هيٺين نه هوندا،

هاشي ويندا، کوپڙ اوتاهان لهي. (شاھ)

83

ڪرو ڪرنٽ صاحب ورنل ٻوهو :

فریدا دڪا سیتی دِهُ گیا سولان سیتی راتِ ،
ڪڙا پڪاري پاتھی، ٻیڙا ڪپر واتِ .

ٻوهي جي امڪاني پڙهڻي:

ڏڪان سیتی ڏينهن گیا، سولان سیتی راتِ ،
ڪڙا پڪاري پاتھی، ٻیڙا ڪپر واتِ .

سنڌي ترجمو:

ڏڪن سندو ڏينهن ويو، سورن سنڌي راتِ،
پيو پڪاري پاتھی، ٻیڙا ڪپر واتِ .

ڏکين لفظن جي معنيٰ :

سیتی = سان

پاتھی = وانجهي

ڏينهن لڏا، سڃا ٻئي، اڳڏون آهي راتِ ،

ڪڙا پڪاري پاتھی، ٻیڙا ڪپر واتِ، (تاضي قادن)

84

کروگرنت صاحب ۾ ڏنل دوهو:

لمي لمي ندي وهي ڪنڌي ڪيري هيٺ،
بيڙي نون ڪپر ڪيا ڪري جي پاتڻ وهي سڄيت.

لوهي جي امڪاني پڙهڻي:

لمي لمي ندي وهي، ڪنڌي ڪيري هيٺ،
بيڙي کون ڪپر ڪيا ڪري، جي پاتڻ وهي سڄيت.

سنڌي ترجمو:

درياه جي ڏس وهڪَ فریدن، ڪنڌي ڪيري هيٺ،
بيڙي کي سو ڇا ڪندو جي، مانجهي وهي سڄيت.

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

لمي = ڊگهي

پاتڻ = مانجهي

سڄيت = هشيوار

سامونڊي سڄيت، ٿي ته پهچين ٻار کي. (شاه)

85

گرو گرنٽ صاحب ۾ ڏنل دوهو:

فریدا ۾ گلیں سڄڻ ویہ اک ڍونڍیندی نہ لہان ۾
دکان جیو مالہیہ ۾ کارڻ تنہا ماہری.

دوہی جی امکانی پڙهڻی:

ڳلڻین سڄهن ویہ، اک ڍونڍیندی نہ لہان ۾
دکان جیو مالہیہ، کارڻ تہان، مان، پریں!

سنڌی ترجمو:

ڳلڻین سڄهن ویہ، هڪ ڳولہیندی نہ لہان،
دکان جنین مالہیہ، کارڻ تہان، مان، پریں.

ڏکین لفظن جی معنی:

مالہیہ = پارڻ

تہان = اوہان

86

ڪروڪرنٽ صاحب ۾ ٽنل دوهو:

فريدا، ايه تن پوڪڻا نٽ نٽ دڪي ڪوڻ،
ڪٽي بجي دي رهاڻ، ڪٽي وڳي پون.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

فريدا اي تن پونڪڻا، نٽ نٽ دڪن ڪن،
ڪنين بجي ڏي رها، ڪٽي واڳ پون.

سنڌي ترجمو:

فريدن هي تن پونڪڻو، ڪيسين پونڪ ٻڌان،
ڪنن ۾ ڏيان ڪپھ سائين، ڪٽي واڳ وجهان.

87

ڪرو ڪرنٽ صاحب ۾ ڏنل نوهو :

فریدا، رب ڪجوري پڪيان ماڪيانتي وَهَن،
جو جو ونجي ڏينهڙا، سو عمر هٿ پونه.

نوهي جي امڪاني پڙهڻي:

رب ڪجورين پڪيان، ماڪيان تنن وَهَن،
جو جو وڃي ڏينهڙا، سو عمر هٿ پون.

سنڌي ترجمو:

رب ڪجورون پڪيون، ماڪيءَ نٿن وهي،
جو جو لنگهي ڏينهڙو، عمر هٿ پوي.

88

ڪرو ڪرنت صاحب ۾ ڏنل دوهو:

فریدا تن سڪا پُنجرُ ٿيا، تليان ڪونڊه ڪاڱ،
اڃي سُن رُبُ نَ ٻوهڙيو، دیک بندي ڪي پاڳ.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

تَنُ سَڪا پَنجرُ ٿيا، تليان ڪونڊن ڪاڱ،
اڃي سون رُبُ نه ٻوهڙيو، دیک بندي دي پاڳ.

سنڌي ترجمو:

تَنُ سَڪي پَچرو ٿيو، کائن لڳا ڪانگ،
رب ڪي نه ريجهايند، هائي بندي جا پاڳ!

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

پنجر = پچرو

تليان = پاسيريون

ڪونڊن = جهنب هڻي ڪائن

ٻوهڙيو = ڳولھيو

اڃي سون = اڃا تائين

89

ڪرو ڪرنٽ صاحب ۾ ٽنل دوهو:

ڪاگا ڪرنگ ڍڍوليا سگلا ڪايا ماس،
اي دءُ نينان مت چهيو پر ديڪن دي آس.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

ڪاگا، ڪرنگه ڍنڍوليا، سگلا ڪايا ماس،
اي دءُ نين نه چوهيو، پر ڏيڪن دي آس.

سنڌي ترجمو:

کاڌيءَ سارو تن اي ڪانگل، کاڌيءَ سارو ماس،
هي به نين نه کائجانءِ، پرين ڏسن جي آس.

ٽڪين لفظن جي معنيٰ:

سگلا = سارو

دءُ = به سڄڻ ڏر ڄڻ دءُ ڪهي، ڄڻ نه ڪيجي پنگ، (قاضي قادن)

ڪرنگ = ڪرنگهو

ڍنڍوليا = ڳولهيڻ

پر = پرين

90

ڪرو ڪرنت صاحب ۾ ٽنل دوهو:

ڪاڪا چونڊن پنجره بستي تَ اُڌر جاءِ،
جَتِ پنجرِي ميرا سُهَ وسي ماسِ نَ تدو ڪاهِ.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

ڪاڪا، چونڊِ نه پِجره، بستي تَه اُڌر جاءِ،
جَتِ پِجِري ميرا شوه وسي ماسِ نه تدو ڪاهِ.

سنڌي ترجمو:

ٿي سگهن ٿي تَه اُڌر اي ڪانگا، چونڊي ڪاهُ نه ماهُ،
جنهن پنجرِي ۾ پرين وسي ٿو، ماسِ نه تنهنجو ڪاهُ.

لکين لفظن جي معنيٰ:

بستي = وس هليڻي ته، ٿي سگهڻي ته

شوه = پرين

تدو = تنهنجو

91

ڪرو ڪرنت صاحب ۾ ٽنل دوهو :

فریدا گور نمائي سڏ ڪري نگهريا گهر آءُ،
سر پر مين ٿي آوڻا مرنهن ڊرياؤ.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

گورَ نمائي سڏ ڪري، نگهريا گهر آءُ،
سرَ پرَ مين ٿي آوڻا، مرنهن نه ڊرياؤ.

سنڌي ترجمو :

قبر نمائي سڏ ڪري، بي گهر تون گهر آءُ،
مون وٽ نيٺ ته اچڻو آهين، مون کان خوف نه ڪاءُ.

ٽڪين لفظن جي معنيٰ :

گور = قبر

نگهريا = بي گهر

سرَ پرَ = نيٺ

مين ٿي = مون وٽ

آوڻا = اچڻو

92

گرو گرنٿ صاحب ۾ ڏنل دوهو :

ايني لونڻي ڏيڪڊيا ڪيتي چل گئي،
فريدا لوڪان آڀڻو آڀڻي، مين آڀڻي پئي.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

انهن لونڻين ڏيڪڊيان، ڪيتي چل گئي،
لوڪان آڀڻو آڀڻي، مين آڀڻي پئي.

سنڌي ترجمو :

منهنجي اڳڙين آڏو ماڻهو، ويا لڏي پرلوڪ،
مون کي پنهنجو فڪر ۽ هوڏانهن، فڪر ۾ آهي لوڪ.

ڏکين لفظن جي معنيٰ :

لونڻين = اکين سان

ڏيڪڊيان = ڏسندي

ڪيتي = ڪيترا

93

گرو گرنٽ صاحب ۾ ڏنل دوهو:

آپ سنواره مي مله مي ڪليا سڪ هوءَ ،
 فريدا جي تو ميرا هوءَ ره سڀ جڳ تيرا هوءَ .

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

آپُ سنوارين، مين ملان، مين مليا سڪ هوءَ،
 جي تون ميرا هوءَ رهين، سڀ جڳ تيرا هوءَ .

سنڌي ترجمو:

پاڻ سنوارين مون ملين، ملان ٿئي ٿي سڪُ،
 تون جي منهنجو ٿي وڃين، تنهنجو ٿي سڀ جڳ .

94

ڪرو ڪرنٽ صاحب ۾ ڏنل دوهو:

ڪنڌي اُتي رڪڙا ڪچرڪ بنهي ڏيرُ،
 فريدا ڪچي باندبي رکي ڪچر تائي نير.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

ڪنڌي ۽ اتي رڪڙا، ڪچرڪ بنهي ڏيرُ،
 ڪچي باندبي رکي، ڪچر تائين نيرُ.

سنڌي ترجمو:

ڪپر مٿان وٺ اڪيلو، ڪيسين بيٺو هوندو،
 ڪچي ٿانوَ ۾ پاڻي رکبو، جُهرِي سو آخر پوندو.

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

رڪڙا = وڻ

ڪچري = ڪيسٽائين

بنهي = ٻڌي

ڏير = تسلي. ڏيهه سڀوڻي هيڪڙو. ڏير لدوسين پاڻ. (قاضي قادن)

نير = پاڻي. تو پڌر هي ٻيڙا تري. ۾ ٿانوَ نير ڪو. (قاضي قادن)

95

گروگرنٽ صاحب ۾ ڏنل دوهو :

فريدا محل نسڪن ره گني، واسا آيل ٿل،
 گوران سي نماڻيان، بهسن روحان مل،
 آڪين شيخا بندگي، چلن اڄ ڪ گل.

سنڌي ترجمو :

سڪنا محل ۾ ماڙيون، مٽيءَ ۾ آ گهرڙو،
 قبرن ۾ ئي آخر سڀني، ماڻهن جو آ ديرو،
 شيخن کان وٺ موڪل هاڻي، ڄاڻ آيند وارو.

ڏکين لفظن جي معنيٰ :

نسڪن = خالي

واسا = رهڻ

تڙ = زير زمين

گوران = قبرون

بهسن = ويهندا

96

ڪروڪرنٽ صاحب ۾ ٽنل دوهو :

اڪنان نو سڀ سوڄهي آئي، اڪ ٿردي وي پرواه،
عمل ج ڪيتي ڏني وڃ سي درگه اوگاها،
فریدا موتي دابنا ايوي جيو دريا جي ڍاها،
اگني دوجڪ بليا سيڻي هول پوي ڪهاها.
دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

اڪنا نون سڀ سوڄهي آئي اڪ ٿردي ويپرواه،
عمل جو ڪيتي ڏني وڃ، سي درگاه اوگاها،
موتي دابنان ايوين، جيو درياوي ڍاها،
اڳي دوجڪ تپيا سڻي، هول پوي ڪهاها.
سنڌي ترجمو:

ڪي ٿا اڳ پٽ سوچن سمجهن، ڪي هن بي پرواه،
عمل ڪيا جي، ڪم ايندا سي، سائين جي درگاه،
موتُ پائي ٿو جندڙيءَ ڪي جيئن، ڪنڌيءَ ڪي درياه،
ڪنبي ٿو تنُ منُ جو اڳتي آ، دوزخ سنڌي باه.

ڏکين لفظن جي معنيٰ :

اڪنان = ڪن ڪي

ويپر واه = بيپرواه

اوگاها = شاهد

ڍاها = ڀيڻي

ڪهاها = شور

97

گرو گرنٽ صاحب ۾ نٺل دوهو:

فریدا دریا دی کنھی بگلا بیٺا کیل کری،
کیل کریدی هنجہ نو اچنتي باز پئي،
باز پئي تِس رب دی کیلان وسریان،
جو مَن چت نہ چيتي سن، سو ڳالھين رب کیان،
دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

فریدا، دریاوي کنھين هنج، بیٺا کیل کری،
کیل کریندي هنج نون، اچنتي باز پئي،
باز پئي تِس رب دی، کیلان وسریان،
جو مَن چت نہ چيتي سن، سي ڳالھين رب کیان،
سنڌي ترجمو:

نديءَ کناري هنج فریدن، کری ٿو ويٺو ناز،
ناز ڪندي تنهن هنج تي آيو، اوچتو شهباز،
رب کان نہ آيو باز تہ هن کان، وسريا ناز خوشي،
جيڪا ڳالھ نہ سوچيائين ٿي، ساڻي رب ڪئي.

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

دریاوي = درياھ جي

کنھی = ڪنڌيءَ

کیل = خوشي

اچنتي = اوچتو

تِس = تنهن

ڪپر سنڌي دانھن، مت اچنتي آلهڙ، (قاضي قادن)

98

ڪرو ڪرنت صاحب ۾ نئل دوهو:

ساڍي تري من ديهڙي جلي پاڻي ان،
آيو بنڊا دني وچ وَتِ آ سوڻي بنه،
ملڪ الموت جا آوسي سڀ دروازي پنھ،
تنھان پياريان پائيان، اڳي دتا بَن،
ديکھ بنڊا چليا چھ جڻيان دي ڪنھ،
فريدا عمل جو ڪيتي دُني وچ، درگھ آئي ڪَم.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

ساڍي تري من ديهڙي، جلي پاڻي ان،
آيا بنڊا دُني وچ، وَتِ آسوڻي بَن،
تنھان پياريان پائيان، اڳي دتا بَن،
عمل وجو ڪيتي دُني وچ، درگھ آئي ڪَم.

سنڌي ترجمو:

ساڍا ٽي من بوتو تنهنجو، کاڌو ان ۽ جل،
بندو آيو دنيا ۾، ڪڻي آس اجهل،
در دروازي پڄي ايندءِ، جڏهن يار اجل،
مٽ ۽ مائٽ ڪم نه ايندءِ، تنهن گهڙي تنهن پل،
ڏس ته بندو هليو آخر، چئن ڪلھن تي سوار،
جڳ ۾ جيڪي ڪم ڪيائين، نياڻين سي آخرڪار.

99

ڪرو ڪرنت صاحب ۾ ڏنل دوهو :

فریدا هو بلهاري تنه پنکيا جنگل جنهان واسُ،
ڪڪر چکن ٿلِ وسن رب نه چوڏن آس.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

هون بلهاري تين پنکيان، جهنگل جنهان واسُ،
ڪڪر چکن، ٿلِ وسن، رب نه چڏن آس.

سنڌي ترجمو :

تِن تان قربان پڪي جي، بر ۾ واسو ڪن،
پَٿر چوڳو، واس ٿرن ۾ رب ۾ آس وڪن.

ڏکين لفظن جي معنيٰ :

هون = مان

صفت تنهنجي راهيا، تون هون ڪينئن ڪران. (قاضي قادن)

بلهاري = قربان

تنه = تنهن، تِن

پنکيان = پڪي

پنڪڙيان ڊهنه، پيو پلان شي نه لهي. (قاضي قادن)

100

ڪروگرنت صاحب ۽ نئل ٻوهو:

فريد رُتُ قري وَنَ ڪنبيا پت جهڙي جهڙ پاھ،
چاري ڪنڊان ڍونڍيان وسڻ ڪٿان ناھ.

ٻوهي جي امڪاني پڙهڻي:

رُتُ قري، وَنَ ڪنبيا، پت جهڙين جهڙ پاھ،
چاري ڪنڊان ڍونڍيان، وسڻ ڪٿان ناھ.

سنڌي ترجمو:

رُتُ قري، وَنَ ڪنبيا گهليو پن چن واءُ،
چارئي ڪنڊان ڳولھيم، رهن ڪٿي به ناھ.

101

گرو گرنٿ صاحب ۾ ٽنل دوهو:

فریدا پاڙ پٽولا دَج ڪري ڪنبلڙي پهريو،
جنهن وسيلي سُه ملي سيني ويس ڪريو.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

قاڙ پٽولا دَج ڪري، ڪنبلڙي پهريو،
جنهن ويسين شوه ملي، سي ئي ويس ڪريو.

سنڌي ترجمو:

پٽ پٽولا قاڙ فریدن قاتل الفي پاءِ،
ويس جنهين سان پرين مليئي سوني ويس هنداءِ.

لکين لفظن جي معنيٰ:

پٽولا = پٽ پٽولا

دَج = دَهيون، لڙيون

شوه = پرين

102

ڪرو ڪرنٽ صاحب ۾ ٽنل دوهو:

فریدا تنهان مک ڊراوڻي جئا وساريو ناؤ،
ايٿي ڊڪ گهٿيريا آگي سورن ناؤن.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

تنهان مک ڊراوڻي، جنهان وساريو ناؤن،
اٿي ڏڪ گهٿيريا، آگي سورن ناؤن.

سنڌي ترجمو:

ٽن جا منهن پوائتا، يار وساريو جن،
هتي ڏاڍا ڏڪ ڏسن ٿا، اڳتي واہ نہ تن.

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

ڊراوڻي = پوائتا

ايٿي = هتي

گهٿيريا = گهٽي

سورن ناؤن = ڪو لڪاڻو نہ آهي

103

گرو گرنٺ صاحب ۾ ڏنل ٻوهو :

فریدا پچلِ راتِ نہ جاگیوہ جیو دڙو میوہ ،
جی تی رب وساریا ربَ ن وِسرِیوہ .

ٻوهی جی امکانی پڙهڻی :

پچلِ راتِ نہ جاگیون، جیوندڙو میون،
جی تین ربُ وساریا، ربَ نہ وِسرِیون .

سنڌی ترجمو :

پوئین پهر نہ جاڳین، جیئرو ئی مٿین،
تو تہ ربُ وساریو، ربَ کان نہ وِسرِین .

ڏکین لفظن جی معنی :

پچل = پوئین

جاگیون = جاڳین

جیوندڙو = جیئری

میوہ = مٿین

تی = تو

وِسرِیوہ = وِسرِین

104

گرو گرنٽ صاحب ۾ ٽنل ٻوهو:

فریدا دل رتا اس دُني سیو دُني نہ کٽي ڪم،
مثل فقیران گاکڙي سُن پانیی پور ڪرم.

ٻوهي جي امڪاني پڙهڻي:

دل رتا اس دُني سیون، دُني نہ آئي ڪم
مثل فقیران گاکڙي، سوپائی پور ڪرم.

سنڌي ترجمو:

دلڙي ڦاٽي دنيا سان ۽ دنيا ڪم نہ آئي،
ڪرم سنڌ سان ملي وڃي، واٽ فقيرن واري.

ٽکين لفظن جي معنيٰ:

دني = دنيا. دني ڪسوني رنگ جيون، ويندو ٿي وڃي. (قاضي قلندر)

رتا = رتي

سيون = سان

ڪيٽي = ڪيا

گاکڙي = مشڪل

پور ڪرم = پوري ڪرم سان

105

کروکرنٓت صاحب ۾ ٽنل دوهو:

پهلي پهري قلٽا، قل ب پڇا رات،
جو جاگنه لهن سي ساني ڪنودات.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

پهلي پهرين قلٽا، قل به پڇا رات،
جو جاڳن لهن سي، سائين ڪنون ذات.

سنڌي ترجمو:

پهرين پهرين قلٽا، قل به آڏي رات،
جي جاڳن لهن سي، سائين وٽان ذات.

106

گرو گرنٿ صاحب ۾ ڏنل دوهو:

ڍوڍيندي سهاڳ ڪُو تو تنِ ڪائي ڪور،
جهنا ناؤ سهاڳڻي تنها جهاڪ ن هور.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

ڍونڍيندي سهاڳ ڪون، تو تن ڪائي ڪور،
جهنان نانءُ سهاڳڻي، تنهان جهاڪ نه هور.

سنڌي ترجمو:

ڳولين ٿي تو پريتم پنهنجو، تو ۾ ڪائي ڪسر،
جيڪي سدا سهاڳڻيون، تن سان تن جا ور.

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

ڍونڍيندي = ڳوليندي

ڪون = ڪي

ڪور = ڪسر

جهاڪ = ڊپ

هور = هولَ هُنَ پيرِ سندو هور، مٿان ٿو معاف ٿئي. (شاھ)

دب تھين لوڪ تان. هڙي دڙي ءِ هور. (شاھ)

107

گرو گرنٿ صاحب ۾ ٽنل ٻوهو :

صبر منجه ڪمان اي ، صبر ڪانيهڙو ،
صبر سندا پاڻ ، خالق خطا ن ڪري .

سنڌي ترجمو :

صبرَ منجه ڪمان، صبر ڪانيٽڙو،
صبر سدا پاڻ، خالق خطا نه ڪري.

ٺڪين لفظن جي معنيٰ :

ڪانيٽڙو = ڪانيٽڙو، ڪمان جو اسم تصغير،
اي = هن اکر جو وڌارو ڪيل آهي.

108

ڪرو ڪرنت صاحب و ٿنل ٻوهو:

صبر اندر صابري تڻ ايوِي جالينھ ،
ھون نجِيڪ خدائ دي ، پيت نہ ڪسي ڏين .

ٻوهي جي امڪاني پڙھڻي:

صبر اندر صابري، تن ايوين جالين،
هُونَ نجِيڪ خدائ دي، پيد نہ ڪسي ڏين .

سنڌي ترجمو:

صَبَر اندر صابري، ائين ٿا جالين،
ويجھا آھن رب کي، پيد نہ ڪنھن کي ڏين .

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

ايوِين = ائين

نجِيڪ = نزديڪ ، ويجھا

پيت = پيد

109

ڪرو ڪرنت صاحب ۾ نئل دوهو:

صبر ايه ساڙ جي تون بندا دڙ ڪره،
وڌ ٿيو درياه، ت ت نه ٿيو ۾ واهڙا.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

سنڌي ترجمو:

صبر ايءُ سها، جي تون بندا دڙ ڪرين،
وڌ ٿي وه درياه، ت ت نه ٿي وه واهڙ.

110

گروگرنٽ صاحب ۾ ٽنل ٻوهو:

فریدا ، دردِ وسيني گاکڙي ، چوپڙي پريت ،
اڪن ڪني چاليني درويشان دي ريت .

ٻوهي جي امڪاني پڙهڻي:

در در وسيني گاکڙي ، چوپڙي پريت ،
اڪن ڪنين چاليهي ، درويشان دي ريت .

سنڌي ترجمو:

درويشيءَ جي واٽ اٿانگي ، لوپ پريل آ پريت
چاليهن مان ڪو هڪ ئي ڄاڻي ، درويشيءَ جي ريت .

ٽڪين لفظن جي معنيٰ:

گاکڙي = مشڪل

چوپڙي = سڏي

اڪن = هڪ

ڪنين = وٽ مان

111

گرو گرنٽ صاحب ۽ نٺل بوهو :

تَنُ تپي تنورِ جيو، ٻالنَ هڏَ ٻلنہ،
پيرين ٿڪان سرِ ڇلا جي مون پرين ملن.

سنڌي ترجمو :

تَنُ تپي تنورِ جيئڻ، ٻارنَ هڏَ ٻرن،
پيرين ٿڪان، سرِ ڇلان، جي مون پرين ملن.

ٺڪين لفظن جي معنيٰ :

جيو = جيان تن ۽ ٻلڻ مشڪلن، سندان سپرين.
ٻالنَ = ٻارنَ جان جان پريان نه مڙيڻ، تَنُ ڪاٺي ڇڻن ٻال.
ٻلنہ = ٻرن مون تنهائي سنڌي ٻڪ، جنهن مشڪ مٿي ٻلڻ.
ڪڏهن ڪڏهن نه ڪيو، ڇلڻ منجهان ڇان. (شاه)
ڇلان = ڇلان

112

ڪرو گرنٽ صاحب ۾ ٽنل دوهو :

سرور پنڪي هيڪڙو، ڦاهيوال پچاس،
ايه تن لهرين گڏ ٿيا، سچي تيري آس.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

سنڌي ترجمو :

جر ۾ پڪي هيڪڙو، پاهيڙي پنجاه،
تن لهرن سان گڏ ٿيو، تو ۾ آس الله.

ٽڪين لفظن جي معنيٰ :

سرور = ڀنڄ، تلاءُ

پنڪي = پڪي

ڦاهيوال = ڦاساڻيندڙ

ايه = هي

جر ۾ پڪي هيڪڙو، پاهيڙي پنجاه،
رڪي آس الله، لڏي لهرن وچ ۾. (شاه)

ڪرو ڪرنٽ صاحب ۾ ٽنل دوهو:

ڪوڻ سَ اُڪر ڪوڻ ڪڻ ڪوڻ سَ مٿيا منت،
ڪوڻ ويسو هو ڪري جت وس آوي ڪُنٽ.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

ڪوڻ سو اڪر، ڪوڻ ڪڻ، ڪوڻ سو مٿيا منت،
ڪوڻ سو ويسو هو ڪري، جو وس آوي ڪُنٽ.

سنڌي ترجمو:

ڪهڙو اڪر، ڪهڙو ڪڻ آ، ڪهڙو سو مائڪ
ڪهڙو ويس ڪري جو هنڪي، ملي پرين ۽ جي سڪ.

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

ڪوڻ = ڪهڙو ڪوڻ سو ويلا، وخت ڪوڻ، ڪوڻ ٿي، ڪوڻ وار. (ڇپ جي)
سَ = سو جت سچ سنسار سان، سَ جي سال هوءَ.
ڪڻ = ڪڻ
مٿيا = مٿيو. موتي مون تنها سنڌي بڪ، جنهن جي تسڪ مٿي هلا. منت = هن کي وڻندڙ. برهم گياني کي چنت، برهم گيلاني کا نرمل منت. (سڪمڻي)
انت نه ڇاپي ڪيا من منت (ڇپ جي)
هو = هوءَ
جت = جو، جنهن سان
ڪُنٽ = ڪانڌ

114

گرو گرنٿ صاحب ۾ نقل دوهو:

نَوَنُ سَ اڪُرُ ڪَوَنُ ڪَن. جهيٻا مٿيا منت،
اي تري پيشين ويس ڪرتان وس آوي ڪَنَت.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

نَوَنُ سو اڪر ڪَوَنُ ڳَنُ ڇپ مٿيا منت،
اي تري پيشي ويس ڪرتان وس آوي ڪَنَت.

سنڌي ترجمو:

نَوَنُ سو اڪر ڪَوَنُ ڳَن. منڙا ٻول ٿي ماڻڪ،
هي جي تون ئي ويس ڪرين تہ ملڻي پرين ۽ جي سڪ

ٽڪين لفظن جي معنيٰ:

ڪَوَنُ = سڀر

جهيٻا = ڇپ آ

مٿيا = مٿيو

تان = تہ

ڪَنَت = ڪانت

115

گرو گرنٽ صاحب وٽنل دوهو:

مت هوندي هوءَ اياشا تان هوندي هوءَ نتاشا،
ان هوندي آپ وندائي، ايسا ڪوني پگت سدائي.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

مَتِ هوندي هوءَ اياشا، تانَ هوندي هوءَ نتاشا،
ان هوندي آپ وندائي، ايسا ڪوئي پگت سدائي.

سنڌي ترجمو:

مَتِ هوندي جو ٿئي اياشو، تان هوندي به ٿئي نتاشو،
ان هوندي به سڀ ڪي ورهائي، سوني ساڙو پگت سدائي.

لکين لفظن جي معنيٰ:

مَت = عقل، سمجھ

اياشا = اياشو

تان = طاقت

نتاشا = ڪمزور

وندائي = ورهائي

116

ڪرو ڪرنت صاحب ۾ نئل ٻوهو :

اڪ ڦڪان ڳالهائِ سينا ۾ سچا ڌڻي ،
هياؤن ڪيهي ٺاه ، ماڻڪ سڀ امولوين

ٻوهي جي امڪاني پڙهڻي :

اڪ ڦڪا نه ڳالهائِ سينا ۾ سچا ڌڻي ،
هنيائون ڪيهي ٺاه ، ماڻڪ سڀ امولوين .

سنڌي ترجمو :

هڪ ڦڪو نه ڳالهائِ سيني ۾ سچو ڌڻي ،
ڪنهن جو هينٽرو ٺاه ، ماڻڪ سڀ املھ ٿي .

ڏکين لفظن جي معنيٰ :

ڦڪا = ڦڪو

سينا = سيني

هياؤن = جي تون منجه هنيان و ، وو سڀ ڪلي پرڪڻو . (قاضي قادن)

امولوين = املھ

اُمَل آڇ مَ اَن ڪي ، جي نه پروڙين مَ (شاه)

117

گرو گرنٽ صاحب ۾ ڏنل دوهو:

سپنان مين مائڪ، ٺاهڻ مول مچنگوا،
جيهه تو پريان دي سڪ، هياڻ ٺاهي ڪهيندا.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

سپنا من مائڪ، ڊاهڻ مول مچنگوا،
جي تو پريان سڪ، هيانءُ ٺاه ڪهيندا.

سنڌي ترجمو:

سپني من مائڪ، ڪنهنجو مَن نه ڊاه،
جي تو پريان سڪ، ته ڊنل من کي ٺاه.

ڏکين لفظن جي معنيٰ:

سپنان = سپني
= هتي غلطي سان لفظ ٺاهڻ اچي ويو آهي، اصل ۾ هت ڊاهڻ هڻڻ گهريو هو.
ٺاهڻ
مچنگوا = چڱو ٺاهي
مول = بلڪل
ڪهيندا = ڪنهن جو

دوها
10—1

راڳ سوھي
ء
راڳ سوھي لت

1

گرو گرنٽ صاحب پڙندل دوهو:

تپ تپ تپ لِه لِه هات مروڙو،
 بادل هوني سو سُه لوڙو.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

تپ تپ تپ لِه لِه هات مروڙون،
 بادل هوني سو شوه لوڙهن.

سنڌي ترجمو:

لند لند لند لهن آ، هت مروڙيان،
 پاڳل بڻجي پريتم ڳولهيان.

2

ڪرو گرنٽ صاحب ۾ نٿل ٻوهو:

تي سه من مه ڪيا روس،
مجه اوگن سه ناهي دوس.

ٻوهي جي امڪاني پڙهڻي:

تين شوه مون منه ڪا روس،
مجه اوگن شوه ناهي دوس

سنڌي ترجمو:

مون سان ڪهڙو يار رسامو،
اوگن ڏاڍا، عيبن هائو.

3

ڪرو گرنٽ صاحب وٺل دوهو:

تي صاحب دي مي سار نه ڄاڻي،
جوين ڪو پاڇي پڇڻائي.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

تين صاحب دي مين سار نه ڄاڻي،
جوين ڪو پاڇي پڇڻائي.

سنڌي ترجمو:

تو صاحب جي سار نه ڪيڙم،
جوين ويڙو پو پڇتائيم.

4

ڪرو ڪرنٽ صاحب ۾ ٽنل دوهو:

ڪالي ڪوئل ٿو ڪٽ ڳڻ ڪالي،
 اپني پريتم ڪي هو برها جالي.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

ڪالي ڪوئل ٿو ڪٽ ڳڻ ڪالي،
 اپني پريتم ڪي هون برهي جالي.

سنڌي ترجمو:

ڪوئل ڙي، تون ڇو آن ڪاري،
 پريتم جي مان وره جي ماري.

5

ڪرو ڪرنت صاحب ۾ ڏنل دوهو:

برهي بهون ڪٿ سڪ پائي،
جا هو ڪريال تا پريو ملائي.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

برهي. بهون، ڪٿ سڪ پائي،
جان هو ڪريا تان، پريو ملائي.

سنڌي ترجمو:

وره ستائي، ڪيئن سڪ پائي،
ڪرم ٿي تنهنجو پرين ملائي.

6

گرو گرنٺ صاحب وٽنل ٻوهو:

وَدَن گُوهِي مُنَدَ اڪيلي،
نا ڪو ساٿي نا ڪو ٻيلي.

ٻوهي جي امڪاني پڙهڻي:

وَدَن ڪوهِي مُنَدَ اڪيلي،
نه ڪوئي ساٿي نه ڪوئي ٻيلي.

سنڌي ترجمو:

ڪوهَ انڌي ۾ مُنَدَ اڪيلي،
ڪوئي نه ساٿي ڪوئي نه ٻيلي.

7

ڪرو گرنٽ صاحب ۾ ٽنل دوهو:

ڪر ڪريا پرپ ساڌ سنگ بيلى،
جا ڦر ديڪا تا ميرا اله بيلى.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

ڪچر ڪريا پرپ ساڌ سنگ ميلى،
جا ڦر ڏيڪان تان ميرا الله بيلى.

سنڌي ترجمو:

ساڌو ۽ تي ٿي ڪرم جي تنهنجو،
الله بيلى آهي منهنجو.

8

ڪرو ڪرنت صاحب ۾ ڏنل دوهو:

واٽ هماري ڪري اڏيڻي،
ڪنياه تڪي بهت پتيڻي.

دوهي جي امڪاني پڙهڻي:

واٽ هماري ڪري اڏيڻي،
ڪڙيون تڪي بهت بئيڻي.

سنڌي ترجمو:

واٽ اسان جي ڪري اٿانگي،
تيغ کان تڪڙي جنهن جي ڌار.

9

ڪرو ڪرنٽ صاحب ۾ ڏنل ٻوهو :

اس اوپر هي مارڳ ميرا،
شيخ فريدا پنت سمهار سويرا

ٻوهي جي امڪاني پڙهڻي:

اس اوپر هي مارڳ ميرا،
فريدا پنت سنڀار سويرا.

سنڌي ترجمو :

ان تي آهي مارڳ منهنجو،
وات وٺي هل پار سويرو.

10

گرو گرنٺ صاحب ۾ ڏنل نھو:

بيٽڙا باند نه سڪيو، بندن کي ويلا،
 پر سرور جب اچي، تب ترهن ڏهيا،
 هٿ نه لاءِ ڪسنبيڙي، جل جاسي ڊولا،
 اک آپڻي پتلي شوه کي ري بولا،
 ڏڏا ٿئي نه آوني، ڦر هوني نه ميلا،
 ڪهي فرید سهيليو، شوه الاتيسي،
 هنس چل سي ڏهلا، ايه تن دير ٿيسي.

سنڌي ترجمو:

ٻڌن جو هو وقت ٻڌي نه، ٻيڙي ڪپ سان تو،
 جڏهن چاڙه ڪريئو درياه، ترن پوءِ آڏڪيو،
 ويندو گل ڪومائجي، هٿڙو لاءِ نه ڊول،
 پنهنجي موملڙيءَ سان، ٻوليا پرينءَ ٻول،
 ڏڏو پوي نه ٿئن ۾ وڇڙي ٿئي نه ميلو،
 چئي فریدن اديون، ساجن ڳاله ڪندو،
 هنج ته اڏري ويندو ۽ پو، هي تن ڊيري ٿيندو.

دوہا

9—1

راڳ آسا

1

گرو گرنٿ صاحب ۾ ڏنل دوهو:

ٻولي شيخ فرید، پیاری الھ لڳي،
ایہ تن هوسي خاک، نمائي گور گھري.

سنڌي ترجمو:

ڳالھ ڪريان ٿو الھ لڳي، ڳالھ تي ڌيان تون ڌر،
هي تن ٿيندو خاک فریدن، قبر ۾ هوندو گھر.

2

ڪرو ڪرنٽ صاحب ۾ ٽنل ٻوھو:

آج ملا وا شيخ فرید،
 ٺاڪر ڪونجيان، من مچندڙيان.

سنڌي ترجمو:

ملن جو ڏينهن آ، من کي روڪيون،
 من هڪائين، آس جون ڪونجون.

3

ڪرو ڪرنت صاحب ۾ ٽنل دوهو:

جي ڄاڻا مرجانيبي، گهم نه آنيبي،
 جوئي دنيا لڳ نه آپ وڄانيبي.

سنڌي ترجمو:

سڀ ڪي آخر مرڻو آه، هجي اها جي ڄاڻ،
 پٺيان لڳي هن ڪوڙي جڳ جي، ڇو وڃايون پاڻ.

4

ڪرو ڪرنت صاحب ۾ ڏنل دوهو:

بوليبي سچ ڌرم، جهوٺ نه بوليبي،

جو گر دسي واٽ، مريدان جوليبي.

سنڌي ترجمو:

سچ اسان جو دين ڌرم آ، سچ ڳالهائ سڏائين،

مرشد جيڪا واٽ ڏسي، تون وٺ سا واٽ او سائين.

5

گرو گرنٽ صاحب ۾ ڏنل نوهو:

چيل لنگهيندي پار، گوري من ڌريا،
ڪنڇن وٺي پاسي، ڪلوت چيريا.

سنڌي ترجمو:

ويندو پار ڏسي سهڻل کي، گجريءَ جو من هڙڪيو،
سهڻل جي ڏس سونهن وٺي جي، ڪٺڙي من کي چيريو.

6

کرو گرنٲ صاحب ۛر ٲنل دواو :

شېخ حیاتي جگ نہ کوٲي تر رھیا ،
جس آسن ھم بیٲي ، کيٲي بیٲ گیا .

سنڌي ترجمو :

ھن جگ ۛراو یار فریدن، جيئن ڏينھن بہ چار،
جائي ويٺا آھيون تاتي، ويٺا لک ھزار.

7

ڪرو ڪرنٽ صاحب ۾ ٽنل دوهو:

ڪاتڪ ڪونجان، چٽ ڏينهن، ساون بجليان،
سيالي سونهنديان، پر گل ٻانهڙيان.

سنڌي ترجمو:

ڪاتڪ ڪونجون، چٽ جا ڏينهن، ساون چمڪن وڃيون،
رات سياري، گل ۾ سونهن، پرين ۽ گراڻڙيون.

8

ڪرو ڪرنٽ صاحب ۾ ڏنل دوهو:

چلي چلڻ هار، وچاران لڻ منون،
گندينديان جي ماه ٿنديان هڪ ڪنو.

سنڌي ترجمو:

هليا هلڻ هار، ڏسي ويچارو من،
گنديندي ڄمار، ٿندي هڪ ڪن.

9

گروگرنٽ صاحب ۾ ڏنل بوهو :

زمين پڇي اسمان فريدا ، ڪيوٽ ڪٿ گئي ،
جالن گوران نال ، اُلاڻي جيا سهي .

سنڌي ترجمو :

پڇي پئي اڄ ڌرتي اُپ کان، مانجهي ڪيڏانهن ويڙا،
ستڙا آهن قبرن ۾ سي، چوڌر باه جا اُلا.

بابا فرید جي شاعريءَ جي سنڌي ادب ۾ اهميت

بابا فرید بنيادي طرح سرائڪي زبان جو شاعر آهي پر سندس شاعري هيٺين ٽن ڳالهين جي لحاظ کان سنڌي ادب ۾ وڏي اهميت رکي ٿي:

- (1) بابا فرید جي شاعري سنڌي شاعريءَ تي ان مٿ نقش ڇڏيا آهن.
- (2) بابا فرید سرائڪيءَ سان گڏوگڏ سنڌيءَ ۾ به شاعري ڪئي آهي، جيڪا سنڌي ادب جي اوسر جي تاريخ جي مطالعي لاءِ بنيادي حيثيت رکي ٿي.
- (3) بابا جي شاعري لسانيات جي ماهرن لاءِ لساني رابطن جي مطالعي لاءِ وڏو مواد مهيا ڪري ٿي.

بابا فرید جي شاعريءَ جي مطالعي مان لڳي ٿو ته سندس شاعريءَ جا سنڌي شاعريءَ تي ان مٿ نقش آهن ۽ منهنجو خيال آهي ته سنڌي شاعريءَ ۾ "ڪانگل" ۽ "هنج" جون علامتون بابا جي شاعريءَ مان ئي آيون آهن. قاضي قادن ۽ شاه سائين جي شاعريءَ تي به بابا جي شاعريءَ جا ڪي ان چٽا نقش نظر اچن ٿا. شاه سائين ته بابا جي هڪڙي دوهي جو اڪري ترجمو ڪيو ۽ ٻئي دوهي جي پهرئين مصرع کڻي ان تي پنهنجو بيت لکيو. مثال

بابا فرید جو دوهو:

سرور پنڪي هيڪڙو ڦاهيوال پچاس،
اي تن لهرين گڏ ٿيا، سڄي تيري آس.

شاه لطيف:

جر ۾ پڪي هيڪڙو، پاهيڙي پنجاه،
رڪي آس الله، لڏي لهرن وچ ۾.

بابا فرید:

ڪنڌي واهڙ نه ڊاه، تو پي ليڪا ڏيوڻا،
جدر رب رضاء، وهڻ تداؤ گو ڪري.

شاه لطيف:

واهڙ پريون ۾ پاء، تو پڻ ليڪو ڏيڻو،
سدا سانوڻ ڏينھڙا، هيئن نه هونداء،
وهاڻي ويندء، اوپر اوتاھان لهي.
(مهاڳ مان ورتل)

